

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО Український Католицький Університет
Філософсько-богословський факультет
Кафедра богослов'я
Освітня програма
«Християнська педагогіка та організація дозвілля»

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**РОЛЬ ЦЕРКОВ, ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
У ПОДОЛАННІ АЛКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ**

Виконала студентка 2 курсу:
Хомик Ореслава Василівна

Науковий керівник:
Дуда Назар Миронович
доктор PhD богослов'я

Рецензент:
о. Глова Іван Іванович
доктор PhD богослов'я

Львів 2022

Хомик О.В. Роль церков, влади та громадських організацій у подоланні алкозалежності молодого покоління: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / О.В. Хомик / Український Католицький Університет. Кафедра Богослов'я. Наук. кер. Дуда Н.М. – Львів, УКУ, 2022. - 79 с.

Анотація. У цій магістерській роботі проаналізовано алкозалежність молодого покоління як соціально-біологічну проблему у сучасному світі. Розкрито причини залежності та її вплив на молодих людей, наведено статистичні дані в Україні. Описано діяльність релігійних, громадських організацій та владних структур у подоланні алкозалежності молодого покоління. Розроблено методичку ряду заходів з профілактики та подолання алкозалежності молодих людей.

Ключові слова: алкоголізм, алкозалежність, хвороба, анонімні алкоголіки, профілактика алкозалежності, форми та методи профілактики, міфи про алкоголь, молодіжні християнські організації

Annotation. This master's degree paper analyzes young generations' dependence on alcohol as a social biological issue in the modern world. Causes of the dependence and its impact on young people, as well as statistical data in Ukraine are covered. Religious, community and government organizations activities in defeating the young generations' alcohol dependence are described. A number of events focusing on education and defeating of alcohol dependence among young people have been proposed.

Key words: alcoholism, alcohol dependence, illness, alcoholics anonymous, alcohol dependence awareness, forms and methods of alcohol dependence prevention, alcohol myths, christian youth organizations

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Проблема алкозалежності молодого покоління у сучасному суспільстві	8
1.1. Алкоголь та алкогольна залежність	8
1.2. Причини алкогольної залежності молоді	12
1.3. Соціологічні дослідження алкогольної залежності молоді в Україні	18
РОЗДІЛ 2. Діяльність церков, влади та громадських організацій у подоланні алкозалежності	24
2.1. Діяльність УГКЦ у подоланні алкозалежності	24
2.2. Молодіжні організації як духовний провід молоді	29
2.3. Діяльність громадських організацій з подолання алкозалежності	34
2.4. Державна політика щодо алкоголю	38
РОЗДІЛ 3. Методика проведення заходів, спрямованих на подолання алкозалежності молоді	44
3.1. Профілактика алкогольної залежності молоді	44
3.2. Теоретичні моделі профілактики алкозалежності молоді	50
3.3. Рекомендації розробки заходів з подолання алкозалежності підлітків у школі	53
ВИСНОВОК	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	63
ДОДАТКИ	73

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АА – товариство Анонімних Алкоголіків

Бі-Бі-Сі – Британська телерадіомовна корпорація (англ. *British Broadcasting Corporation*, аббревіатура ВВС)

ВМГО - Всеукраїнська молодіжна громадська організація

ВООЗ – Всесвітня Організація Охорони Здоров'я

ГО – громадська організація

ESPAD – European School Survey Project on Alcohol and other Drugs (Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин)

ЛДКДУМ – Львівський державний коледж декоративного і ужиткового мистецтва

МВС – Міністерство Внутрішніх справ

НСОУ – Національна Скаутська Організація України

млн. - мільйон

МОЗ – Міністерство Охорони Здоров'я

о. - отець

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОУН – Організація Українських Націоналістів

ПРООН – Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй

р. – рік

рр. – роки

св. – святий

ст. - століття

США – Сполучені Штати Америки

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УМХ – Українська молодь – Христові

ВСТУП

Актуальність теми

Особистість людини є найвищою цінністю суспільства загалом та України зокрема. Успішна самореалізація, свідомий суспільний вибір, інтелектуальний, творчий, культурний розвиток українців є запорукою сталого розвитку України та її європейського вибору. Проте на шляху прогресивного розвитку України та багатьох інших держав є певні проблеми, які не лише негативно впливають на організм людини, а є соціальними факторами, які руйнують її особистість.

Одним із таких факторів є алкоголізм. Суть поняття «алкоголізм» розкривається у двох значеннях. У першому - як явище соціального характеру, яке часто називають «пияцтвом». У другому - як хронічне захворювання, яке виникає в результаті тривалого вживання алкогольних напитків. За визначенням ВООЗ алкоголізм розглядається як одна із форм наркотичної залежності, як медико-біологічна проблема. Проте людина є істотою соціальною, особистістю. Цінність людини визначається її внутрішнім світом. Такий погляд на людину відображений у Біблії – книзі, яка сприймається всіма християнськими конфесіями як Священне писання. У Біблійній розповіді про створення людини стверджується погляд на людину як особистість, як відбиток Бога на землі, виходячи з перекладу грецькою слова «айкон», що значить відображення, відбиток.

Молодь у сучасному світі прагне легких шляхів до отримання почуттів задоволення та щастя. На цьому шляху швидко можна здобути фальшиві відчуття, які несуть миттєві задоволення, але приводять до великої та часто непоправної втрати – втрати себе, своєї особистості. Залежність молодого покоління від алкоголізму, як і наркоманія, вже досить давно визнані проблемою, як у світі, так і в Україні. У вирішення цієї проблеми недостатньо займатись тільки медичним лікуванням і не приділяти уваги духовному. Бо не лише тіло людини потребує лікування. Лікування також потребує духовний світ та душа

людини. Особливо, коли це молода людина, бо покоління молодих належить усім і є майбутнім кожного суспільства.

Мета й завдання:

Ця магістерська робота має на меті дослідити роль церков, органів влади та громадських організацій у подоланні алкозалежності молодого покоління. Для досягнення цієї мети сформульовано завдання: розглянути проблему алкозалежності молодого покоління як залежність з психолого-біологічних та духовних сторін; проаналізувати як на цей час працюють владні структури, провідні Церкви та громадські організації з молоддю у подоланні їх алкогольної залежності; розробити зразок методики проведення заходів дозвілля задля подолання алкозалежності молоді.

Об'єктом дослідження цієї роботи є залежність молодих людей від алкоголю, його вплив на організм. Головною ідеєю цієї роботи є висвітлити причини, які приводять молодь до вживання алкогольних напитків, оцінити ситуацію у суспільстві на даний час та розробити практичні заходи з подолання алкозалежності молоді. Проблематика цієї магістерської роботи полягає в тому, щоб проаналізувати дію алкогольної залежності на молодих людей, як соціальних особистостей.

Предмет дослідження:

Алкозалежність молоді в контексті соціальної, педагогічної, духовної профілактики. Вироблення ефективного та дієвого підходу з боку влади, церкви та громадських організацій з подолання алкоголізму молоді, активна дозвіллева діяльність молоді.

Межі дослідження:

Алкогольна залежність молоді як суспільна проблема, розглядається в соціальному, медичному та духовному сенсі. Основні зусилля у подоланні цієї проблеми полягають у формуванні в молодих людей віком 13-16 років стійкого особистісного протистояння шкідливим звичкам. Дослідженню підлягають

діяльність органів публічної влади, громадських організацій та церков з початку 20 століття до сучасності.

Вивчення причин, що спричиняють алкогольну залежність, викликало інтерес з початку ХХ століття. Докладно вивчали проблему вживання спиртних напоїв дітьми і підлітками А.М. Коровін (1908 р.), Г.В. Гордон (1910 р.). Були виявлені основні причини вживання алкоголю дітьми, серед яких найбільшими були вплив алкоголізму дорослих, намагання наслідувати їх. Як соціальне явище досліджував алкоголізм В.М. Бехтерєв (1912 р., 1913 р.). Проблема алкогольної залежності у науці загалом досліджувалась з медичної та біологічної точки зору (Ю.С. Бородкін, 1987 р., В.Т. Кондратенко, 1983 р., В.Ю. Зав'ялов, 1988 р.). Вплив споживання алкогольних напоїв на особистість з соціально-психологічної точки зору досліджували Е.А Кошкіна, І.Д. Паронян, Б.С. Братусь, В.М. Гуртовенко. Значна увага приділялась проблемі поширення пияцтва з боку церковних діячів (о. Й. Сембратович та о. С. Сембратович).

Ця магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаної літератури.

Перший розділ знайомить з проблемою алкозалежності молодого покоління, а також має на меті розкрити її причини. Особлива увага приділяється соціально-духовному аспекту у формуванні алкозалежності молодих людей. Приведені статистичні дані свідчать про поширення алкогольної залежності серед молодого покоління, як в Україні, так і світі.

Другий розділ цієї роботи розкриває шляхи подолання алкозалежності молоді, які здійснюються владою, церквами, громадськими організаціями. Розкривається позиція УГКЦ щодо проблем алкоголізму загалом та алкоголізму молоді зокрема. Висвітлюється активна діяльність громадських, молодіжних організацій, направлена на залучення молоді до активного, здорового способу життя, виховання на засадах християнської моралі.

Третій розділ магістерської роботи знайомить з профілактикою алкозалежності молодого покоління, специфікою здійснюваної роботи, її сутністю. Також містить рекомендації розробки заходів з метою попередження

алкозалежності. У додатках представлені авторські матеріали для використання у профілактичній роботі.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА АЛКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Алкоголь та алкогольна залежність

У сучасній літературі з терміном «алкоголізм» пов'язують всяке надмірне вживання алкогольних напоїв. Алкоголізм розглядається як складна медико-соціальна проблема.¹ З одного боку – це хронічне захворювання, що характеризується надмірним споживанням людиною спиртних напоїв, яке завдає згубного впливу на здоров'я². Спричиняючи токсичну дію на організм, алкоголь одночасно впливає на психіку людини, яка формує неадекватну громадську поведінку. В цьому сутність алкоголізму як соціальної проблеми³. Більшість правопорушень, злочинів, травм, аварій люди скоюють саме у стані сп'яніння⁴. Подолання алкоголізму потребує активного втручання громадськості, сім'ї, влади, церкви.

Знайомство людини з алкоголем сягає глибокої давнини. Ще задовго до виникнення перших могутніх цивілізацій практикувалось пиття алкогольних напоїв. З плином часу ця людська звичка лише розвинулась.⁵ Сьогодні приходится констатувати, що людство має справу з однією з найбільших проблем – алкоголізмом. Є держави, які розцінюють алкоголізм як національне

¹ Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Психогігієна: Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – XXI. - 2006. – С. 154-163 с.

² Зільман С.П., Зільман В.П., Шевченко С.М. Гігієнічне виховання учнів: Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк. – 1988. – С. 106-109.

³ Пістун І.П. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга. – 1999. – С. 95-100.

⁴ Психологія суїциду: Посібник / За ред. В.П. Москальця – К.: Академвидав. – 2004. – С. 200-209.

⁵ Герасименко Л.В. Вплив алкоголю на здоров'я та життя людини // Основи здоров'я. – 2013. № 11. – С. 10-14.

лихо. Бо вживання алкогольних напоїв є причиною багатьох серйозних захворювань. Одне з перших місць серед них належить серцево-судинним хворобам. Систематичне вживання спиртних напоїв призводить до дистрофічного й жирового переродження серцевого м'яза, сприяє розвитку хронічної ішемічної хвороби серця, інфаркту міокарда⁶.

Алкогольні напої почали виготовляти тисячі років тому із практичних міркувань. У Греції з винограду почали виготовляти вино за чотири тисячі років до нашої ери. У давньому Єгипті виготовлення вина почалося, коли виявилось, що виноградний сік швидко псується, а зброжений сік або вино, зберігається тривалий час. Крім того, єгиптяни помітили, що вино є чудовим напоєм, який не призводить до негативних наслідків.

Пізніше вино стали використовувати в Європі для відправлення святої меси і його виготовлення набуло важливого значення для римо-католицької церкви. У часи Відродження алкогольні напої набули характеру культурної продукції у країнах Європи. Розпочалося їх масове виготовлення, що поширювалося та контролювалося торговельними гільдіями. Близько 1800 року у Центральній Європі почала розвиватися пивоварна промисловість. У цей час популярність вина теж зростала. Пізніше люди почали експериментувати з різними видами алкоголю, а його вживання стало невід'ємною частиною культури Європи. Вживання алкоголю поступово перетворювалося на зловживання.⁷

У сердньовіччі в Західній Європі навчилися отримувати міцні спиртні напої сублімацією вина й інших цукристих речовин. Є припущення, що вперше це зробив італійський чернець, алхімік Валентіус. Про отриману речовину він сказав, що вона здатна веселити й бадьорити. Чистий спирт почали одержувати в VI-VII століттях араби, які його й назвали «алкоголь», що означає «одурманюючий». Хоч про оп'янюючі властивості спиртних напій було відомо не менш ніж вісім тисяч років до нашої ери.

⁶ Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Психогігієна: Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – XXI. - 2006. – С. 154-163.

⁷ Максимова Н. Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії. – К. – 2006. – С. 43-55.

Фармацевтична енциклопедія подає таке визначення алкоголізму: «Алкоголізм (лат. alcoholismus < араб. *al-kohol* - найтонший) - захворювання, зумовлене систематичним вживанням спиртних напоїв, що згубно впливає на здоров'я, поведінку у побуті, працездатність населення, шкодить добробуту та руйнує моральні засади суспільства»⁸. Окрім дії алкоголю на організм, в розвитку алкогольної залежності важливу роль відіграють соціальні, психологічні, індивідуально-біологічні. Як правило, соціальні фактори проявляються у середовищі людей з низьким рівнем освіти, кваліфікації, культури. Наявність у людей будь-яких дефектів та вад зумовлюють психологічні фактори. Дуже часто схильні до алкоголізму особи із завищеною самооцінкою, агресивні, схильні до неврозів. Індивідуально-біологічні фактори обумовлені порушеннями обміну речовин, типом темпераменту чи фізіологічними особливостями людини⁹. Алкоголізм характеризується патологічним потягом до спиртного, розвитком фізичної та психологічної залежності. Слід розуміти під алкоголізмом хронічне психологічне захворювання, зумовлене патологічною потребою організму в алкоголі¹⁰.

Безліч людей вмiють приховувати свої симпатії до алкоголю, тому визначити алкогольну залежність у людини можна тільки шляхом медичного обстеження. Алкоголізм, як реалія сьогодення, є однією з найбільш небезпечних соціально-медичних проблем. Сприяють споживанню алкоголю не тільки доступність спиртних напоїв, а й відсутність контролю за моральними основами суспільства. У результаті спостерігається поширення залежності від алкоголю і серед дорослого населення, і серед молоді.¹¹

Алкогольна залежність проявляється у збільшенні толерантності до алкогольних напiткiв, звиканням, підвищеною дозою, скороченням часового

⁸ Бондар В. Алкоголізм // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (24.09.2021) Фармацевтична енциклопедія > Терміни по Алфавіту > АЛКОГОЛІЗМ

⁹ Бондар В. Алкоголізм // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (24.09.2021) Фармацевтична енциклопедія > Терміни по Алфавіту > АЛКОГОЛІЗМ

¹⁰ Алкоголізм як медико-соціальна проблема / - [Електронний ресурс]:ni.biz.ua. - Назва з екрана.

¹¹ Максимова Н.Ю. Схильність до алкоголізму та наркоманії і методи виявлення її у підлітків // Психологія: Науково-методичний збірник. – К.: Освіта. – 1993. – Вип. 41. – С.60-69.

періоду їх вживання. Національний інститут з питань зловживання алкоголем і алкоголізму¹² визначає щодо алкоголізму як захворювання певні характерні поняття: потяг – сильна потреба або спонука пити; втрата контролю – нездатність, почавши, припинити пити; фізична залежність – абстинентні синдроми; толерантність – необхідність вживати більшу кількість алкоголю, щоб досягнути стану психологічного задоволення.¹³

Отже, під час вживання алкогольних напоїв людина відчуває задоволення, зменшення стресу, ейфорію. Це пояснюється тим, що алкоголь насамперед діє на мозок людини, в результаті чого гальмуються центри мозку, які пов'язані з формуванням емоцій.¹⁴

Частково алкоголь виводиться з організму через шкіру, але основна його частина надовго залишається в організмі і негативно впливає на функції всіх органів і систем людського організму. Причин, які сприяють розповсюдженню алкоголізму - багато. У виникненні та проявах алкоголізму в кожній окремій людині мають значення індивідуальні особливості, темперамент, рівень загальної культури, характер. Всі ці чинники значною мірою пов'язані з вихованням, соціальними обставинами, певне значення має і спадковість.¹⁵

Алкоголізм вже досить давно визнаний у світі хворобою, яка потребує тривалого та комплексного лікування. І ця проблема не може бути лише медичною. Важливо звертати увагу і на духовну складову проблеми.¹⁶ Церква та духовні провідники здавна звертали увагу людей на надмірне споживання алкоголю, попереджаючи, що така звичка має згубний характер, вбиває людську свідомість та культуру. Відома широкомасштабна кампанія Митрополита

¹² Національний інститут з питань зловживання алкоголем і алкоголізму, заснований у США у 1970 році, який займається дослідженнями з практики зловживання алкоголем і лікування алкоголізму: NIAAA: Advancing Alcohol Research for 40 Years. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism // pubs.niaaa.nih.gov (29.09.2021)

¹³ Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С.Г. – 2017. – С. 16-26.

¹⁴ Кот Т.Ю. Шкідливий вплив алкоголю на організм людини // Хімія: наук.-метод. журн. – 2013. - № 10. – С.8-12

¹⁵ Психологічне благополуччя особистості в процесах соціальної взаємодії: Монографія. – Л.: В-во Львівської політехніки. – 2018. – С. 117-120.

¹⁶ Людина як особистість – відображення Бога. – [Електронний ресурс]: slovovchitelyu.org. – Християнський духовно-просвітницький часопис «Слово вчителю». – Назва з екрана

Йосифа Сембратовича (19 ст.)¹⁷, звернення Митрополита Андрея Шептицького (20 ст.)¹⁸.

Митрополит Йосиф Сембратович проголошував проповіді, в яких йшлося про пияцтво як про гріх та багато зусиль докладав до розвитку братств тверезості і на його прохання папа Пій IX благословив у 1874 році їх створення¹⁹. Також підтримував рух тверезості в Галичині і Митрополит Сильвестр Сембратович, який закликав виховувати молодь в релігійності та моральності і охороняти її від негативного впливу середовища навколо²⁰. Митрополит Андрей Шептицький, один із найавторитетніших представників греко-католицького духовенства, приділяв увагу вихованню молоді у здоров'ї та на морально-етичних засадах²¹.

Греко-католицькі духівники і тепер приділяють велику увагу питанням алкогольної залежності. Так, конкретні поради, приклади подолання нездорових залежностей звучать з уст глави УГКЦ Блаженнішого Святослава під час прямого ефіру на телеканалі «Відкрита церква»²².

1.2. Причини алкогольної залежності молоді

Проблема вживання алкоголю дуже актуальна в наші дні. Через алкоголь щорічно втрачає життя 2,8 млн осіб²³. Від поширення алкоголізму страждає все суспільство. Але найбільше страждає молоде покоління. Це пояснюється більшою чутливістю молодого організму до алкоголю, а також соціальною незрілістю підліткового віку.²⁴ Підлітковий вік – це вік змін у фізичних,

¹⁷ Химка І.-П. Греко-католицька церква і національне відродження в Галичині / І.-П. Химка // Ковчег: зб. статей з церковної історії. 1993. Ч. 1.- С. 73- 97.

¹⁸ Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. Документи і матеріали, 1899-1917 / упорядкували Юрій Аввакумов і Оксана Гайова. Книга 1. – Львів: Вид-во УКУ. - 2004. – С. 147-180.

¹⁹ Роль греко-католицького духовенства в боротьбі за тверезість | Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я. – [Електронний ресурс]: ugcc.org.ua. – Назва з екрана.

²⁰ Роль греко-католицького духовенства в боротьбі за тверезість | Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я. – [Електронний ресурс]: ugcc.org.ua. – Назва з екрана.

²¹ Так само.

²² Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями | Відкрита Церква | Відео | Живе телебачення. – [Електронний ресурс]: ugcc.org.ua. – Назва з екрана.

²³ Мельник Л. Шкідливість вживання алкоголю: бесіда шкільного психолога з учнями сер. кл. / Л. Мельник // Здоров'я та фіз. культура. - 2007. - № 6. - С. 14-17.

²⁴ Лисюк І.В. Алкоголізм у підлітків як важлива медико-соціальна проблема. - Медсестринство. - 2016. - № 3. С. 26-28.

психологічних, економічних та соціальних умовах. На фоні цих змін складається поведінка, яка впливає на здоров'я. Складно знайти молодіжну групу, яка не зазнала б на собі впливу алкоголю.²⁵

Більшість молодих людей навіть не замислюються над питанням який вплив і наслідки має на їхнє здоров'я, особистість, життя вживання алкогольних напоїв. За даними авторів статті С. Рудишина «Негативний вплив на обмін речовин алкоголю, тютюну та наркотичних речовин», в Україні 50% дітей вперше спробували спиртні напої у віці 13 років, а в 15 років алкоголь вживали понад 90% підлітків.²⁶

Якщо говорити про результати, то двоє із трьох хлопців гинуть через втрату контролю над своєю поведінкою. Тривожним симптомом є і те, що молоді люди, піддаючись рекламі, вживають багато пива, слабоалкогольних напоїв, що також приводить до гальмування психіки, нівелювання розвинутих здібностей, етичного та інтелектуального отупіння.²⁷

Молодість – це час мрій, нових життєвих відкриттів, виявлення меж своїх можливостей, набуття нового досвіду. Загалом для більшості людей – це найбільш багата та надихаюча частина життя. У цьому віці відбувається зростання організму в цілому, зростання особистості. Відбуваються фізіологічні, психологічні зміни, змінюється рівень пізнавальних інтересів, сосунків з однолітками та особами протилежної статі, власного самопізнання, з'являється бажання бути схожим на старших, відчувати себе дорослим.²⁸ Саме тому у молодому, підлітковому віці швидше виникає схильність до випивки і залежність від алкоголю. Часто молода людина не може справитись із змінами, які з нею

²⁵ Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді: моногр. / О.М. Балакірева, Н.О. Рингач, Р.Я. Левін та ін. / Наук. ред. О.М. Балакірева. – К.: Укр. Ін-т соц. Дослідж. Ім. О. Яременка. – 2007. – С. 69-73.

²⁶ Рудишин С. Негативний вплив на обмін речовин алкоголю, тютюну та наркотичних речовин / С. Рудишин // Біологія і хімія в рідній школі. – 2021. - № 4. – С. 36-37.

²⁷ Терешкевич Г.Т. Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом // Здоровий спосіб життя: Зб. наук. ст. / Ред. – доп. Ю.М. Панишко. – Л.: 2008. – Вип. 28. – С. 47-51.

²⁸ Павелків Р. В. П 12 Вікова психологія: підручник / Р.В. Павелків.- Вид. 2-е, стер. - К.: Кондор, 2015. - 469 с. 39-61

відбуваються. А це приводить до розвитку шкідливих звичок, зокрема і вживання алкоголю.²⁹

Сп'яніння у молодих людей настає швидко, минає важко через невелику стійкість і опірність організму до алкоголю. Потяг до алкоголю виявляється в тому, що підлітку починає подобатися стан сп'яніння, бо він супроводжується веселістю, активністю, сміливістю. Практично в усіх випадках раннього зловживання алкоголем у підлітків виникають виражені порушення поведінки, спричинені впливом алкоголю на гормональну функцію організму, що росте. При цьому спостерігається зниження концентрації уваги, підвищення агресивності, самооцінки, зниження успішності, різкі перепади настрою, емоційна нестабільність.³⁰ Формування шкідливих звичок вивчав Д. Колесов, який вважав, що активність школярів потрібно «цілеспрямовано стимулювати», або цілеспрямовано переймати», або «цілеспрямовано обмежувати».³¹ Найчастіше молодіжна алкоголізація є наслідком взаємодії із зовнішнім світом. Молода людина випиває під впливом будь-яких зовнішніх обставин і дуже швидко починає залежати від спиртного. У молодому організмі надзвичайно швидко розвивається толерантність до алкоголю.³² Внутрішній світ особи у підлітковому віці ще недостатньо розвинений, не збагачений досвідом переживання критичних ситуацій. Найвищий результат переживань людини – підвищення рівня саморегуляції, самоактуалізації та вдосконалення особистості ще недосяжний у підлітковому віці³³.

Серед найбільш поширених причин алкоголізму молоді слід назвати наступні: бажання самоствердитися, показати себе дорослим, похвалитися перед друзями; спроба усунути від сімейних проблем та проблем навчання; вплив питущих друзів; слабохарактерність, що штовхає випити для підтримки у

²⁹ Божович Л.І. Проблеми формування особистості: обрані психологічні праці / Л.І. Божович; під. Ред. Д.І. Фельдштейна. - 3-є изд. - М.: Московський Психолого-соціальний інститут; Воронеж: МОДЕК. 2001. – С. 197.

³⁰ Алкоголь і підлітки. Що варто знати | Нова українська школа [Електронний ресурс]: nus.org.ua. - Назва з екрана.

³¹ Шевченко С. Шкідливі звички шкільної молоді (до проблеми оздоровлення нації). – Рідн. шк. – 2000. – № 2.- С.19

³² Фармакологія: Підручник / за ред. І.С. Чекмана. – К.: Вища шк.. – 2001. – С. 133.

³³ Максимова Н.Ю. Схильність до алкоголізму та наркоманії і методи виявлення її у підлітків // Психологія: Науково-методичний збірник. – К.: Освіта. – 1993. – Вип. 41. – С. 60-69.

товаристві; нестача уваги або надлишок вільного часу; сімейний, родинний приклад; негативний вплив реклами алкогольних напоїв; доступність алкогольних напоїв. Про це свідчать соціологічні опитування молоді з проблем вживання алкоголю.³⁴ Зокрема, про доступність алкогольних напоїв свідчать результати опитувань в межах проекту ESPAD – Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин:

Так, 61% учнів відповіли, що їм легко дістати пиво та 68% – слабоалкогольні напої, якщо б вони цього захотіли. Трохи менше респондентів відповіли, що їм легко придбати шампанське та вино, – 51,2% та 47,5% відповідно. Міцні алкогольні напої з легкістю можуть дістати 29,9% респондентів. Практично немає значної відмінності між відповідями юнаків та дівчат стосовно легкості придбання алкогольних напоїв³⁵

Підтвердженням причин вживання алкогольних напоїв серед підлітків також є результати інших соціологічних досліджень:

ініціаторами вживання алкоголю були друзі (55 %), власна ініціатива (38 %), батьки (7 %), а причинами першої спроби вживання алкоголю було свято (66 %), через цікавість – лише 22 %. За даними опитування, 54 % респондентів вважає нормальним вживати спиртні напої нечасто («на свята») і в обмеженій кількості. Одним із визначальних чинників у мотивації вживання спиртного підлітком є вплив однолітків, друзів, старших підлітків. 94 % респондентів мають друзів, які вживають алкоголь³⁶

Сутність причин, які спричиняють алкогольну залежність у молодих людей, може відрізнятись, але типові особливості чинників простежуються в кожному випадку. Головними чинниками виступають соціальні, психологічні, фізіологічні.

Соціальні чинники розвитку алкозалежності молоді зумовлені тим, що молода людина живе у суспільстві і через це піддається впливу різних ситуацій, тенденцій, настроїв. До них належать:³⁷

- традиції, коли численні святкові події, родинні свята відзначаються застіллям. В таких умовах молода людина отримує приклад вживання алкоголю,

³⁴ Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, Ю.П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – Київ: ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011. – С. 4.

³⁵ Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, Ю.П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К.: ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011. – С. 26.

³⁶ Лисюк І.В. Соціологічне дослідження обізнаності молоді Конотопського району з проблемами поширення підліткового алкоголізму. – Медсестринство - 2017. - № 1. – С. 57.

³⁷ Макарова, Ю. А. Профілактика алкоголізму у молоді. Алея науки. 2017. № 9. С. 726 - 729.

вартій наслідування, як узаконений звичай;

- незадоволеність собою, своїм навчанням тощо. Відсутність бажаного дуже сильно впливає на психіку і молода людина замість скерувати свої сили на власне самовдосконалення, навчання, творчий розвиток, з легкістю вдається до алкоголю;

- негативний вплив засобів масової інформації, реклами на телебаченні тощо. З раннього віку молоді люди піддаються такому впливу і це часто також сприяє потягу та зловживання алкоголем. Відповідні обмеження з боку держави мають певний ефект, але таких заходів все ж недостатньо;

- соціальне середовище, в якому проживає молода людина. У тих випадках, коли молода людина проживає у неблагополучному середовищі, часто у неї формується потяг до вживання алкоголю.

Фізіологічні чинники розвитку алкозалежності молоді полягають у тому, що на розвиток алкозалежності молодих людей впливають причини фізіологічного характеру:³⁸

- особливості будови і розвитку організму. Для прикладу, це можуть бути певні особливості внутрішньоутробного розвитку плоду;

- особливості обміну речовин в організмі молодої людини, перенесені захворювання;

- стать молодої людини. Дівчата більш емоційні, збудливі, вразливі. Часто також замкнуті, недовірливі. Такі, вдаючись до алкоголю, намагаються стати психологічно розкутими, менш сором'язливими. Дівчата горді, самовпевнені, навпаки, вживаючи алкоголь, прагнуть самоствердження;

- генетична схильність до розвитку алкоголізму молодих людей, якщо батьки алкозалежні. Ймовірність розвитку алкоголізму у дітей батьків-алкоголіків значно вища, аніж у дітей, чиї батьки не вживають спиртного. При цьому варто пам'ятати, що спадкова схильність до алкоголізму виступає фоном,

³⁸Бакалюк О., Олійник Н. Молодь і психоактивні речовини: фактори ризику і захисту. – Психологія і суспільство. – 2011. - № 3. – С. 72 – 83.

на якому психологічні та соціальні чинники спричиняють алкозалежність молоді людини.

Психологічні чинники розвитку алкозалежності молоді визначаються:³⁹

- характером, вольовими здібностями молоді людини, які ще недостатньо сформовані. Молода людина не може протистояти спокусі спробувати спиртне, проявляє слабкі вольові якості;

- намаганням показати свою «дорослість», незалежність;

- вплив друзів, товариські застілля;

- духовний стан: спроби заспокоїти нерозуміння сенсу і цінності життя.

Аналізуючи причини алкогольної залежності молоді варто привести фактори ризику алкоголізації та наркоманії підлітків, описані у статті «Алкоголізація та наркоманія підлітків очима психолога та психіатра-нарколога»⁴⁰.

Серед факторів ризику згубних звичок молоді авторами визначені об'єктивні фактори: економічні/соціальні проблеми; соціальна невлаштованість; переведення й часті переїзди; доступність алкоголю і наркотиків. Суб'єктивні фактори – це: родинна схильність; неумілість, патологічні форми виховання; антисоціальна поведінка й гіперактивність; вживання і позитивне ставлення батьків до алкоголю й наркотиків; проблеми неспішності; небажання вчитися у школі чи вузі далі.⁴¹

В результаті аналізу чинників та факторів розвитку алкозалежності молоді, варто зазначити, що дати однозначну відповідь складно. Оскільки кожна молода людина є індивідуальною. Тому для одних молодих людей головним чинником виступають фізіологічні, для інших – соціальні, а для когось – психологічні чи духовні.⁴²

³⁹Терешкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: Навчальний посібник. – Львів. – 2008. – С. 102.

⁴⁰ Алексеева В. Алкоголізація та наркоманія підлітків очима психолога та психіатра-нарколога / Валентина Алексеева // Соціальний педагог. – 2009. -№ 7 (31). – С. 24-28.

⁴¹ Болтівець С.І. Соціально-педагогічні причини поширення пияцтва серед молоді // Практична психологія та соціальна робота / С.І. Болтівець, Н. А.Фоліменко. – 2004. – №10. – С.4-6.

⁴²Воронович Б.Т. Наркоманія. Генезис, терапія, відновлення. – Познань-Варшава. – 2009. – С. 60

Важливою є сама загроза алкоголю, яка діє як на фізичне здоров'я молодої людини, так і на перебування її в соціумі. Залежність від алкоголю обкрадає молоду людину, позбавляє її отримувати від суспільства потрібні їй речі для повноцінного життя. «Алкоголізм, зловживання алкоголем, а також наркотична залежність – одні з найпоширеніших, неймовірно складних та руйнівних недуг людського суспільства»⁴³.

1.3. Соціологічні дослідження алкогольної залежності молоді в Україні

У більшості країн впродовж багатьох століть поширене вживання алкоголю. У різних країнах молоді люди починають вживати алкоголь у різному віці. Проте найчастіше – це підлітковий вік. Не є винятком і Україна. Проблема вживання спиртного досліджувалась тривалий час такими вченими як: О. Балакіреєв, С. Гарницький, Н. Максимова, А. Капська, О. Пилипенко, О. Яременко. Закордонні дослідження різних років свідчать про високий ріст статистичних даних із зловживання алкоголем. У США за дослідженнями проведеними у 2000 році Го Дж., Коллінз Л.М., Хілл К., Хокінс Дж.Д. (Guo J., Collins L.M., Hill K., Hawkins J.D.) групу ризику складають 54% молодих людей. Результати опитування у Канаді (Монреаль), проведені Гадіріаном О.М. у 2000 році засвідчили, що 6 % дітей вживають алкоголь більше 10 разів на тиждень. Дослідження, проведені Найт Дж.Р. та ін., (Knight J.R. et al., 2002) в коледжах Англії встановили залежність від алкоголю у 6 відсотків підлітків.⁴⁴ Проводиться багато соціологічних опитувань щодо обізнаності молоді про алкоголь, його вживання, вплив на організм. Аналіз епідеміології такої поведінки, як вживання алкоголю, є надзвичайно важливим, бо зумовлює наслідки не лише на індивідуальному рівні, а й впливає на суспільство в цілому.

⁴³ Вудруф Рой К. Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями, Львів: Свічадо 2019. -С. 5.

⁴⁴ Аріза-Карденал, С., Небот-Аделл, М. Фактори, пов'язані з проблемним вживанням алкоголю у школярів. Й. Адолеск. Здоров'я. 2000. 27 (6 грудня). С. 425-433.

Вживання алкоголю має негативний вплив на різні аспекти соціального життя суспільства, зокрема посилення насильства, правопорушень, жорстокості, деградації особистості. Згубний вплив має алкоголь на підлітковий організм, для якого характерні прискорений фізичний розвиток і статеве дозрівання. Організм молодшої людини, як такий, що розвивається, має меншу стійкість і опірність до алкоголю. Підлітковий вік – це період становлення і формування зрілого дорослого організму. Відбувається розвиток нервової системи, формування головного мозку та зростання організму в цілому. Найбільше страждають від впливу алкоголю печінка, а також судини, серце, нирки, фізично руйнується несформований організм. Якщо зміни у внутрішніх органах під впливом алкоголю є порівняно віддаленими в часі, то зміни в психіці підлітка спостерігаються одразу. Гальмуються вже розвинуті здібності, знижується інтелектуальність⁴⁵. Також варто враховувати і той факт, що вживання алкоголю певною мірою пов'язане з тютюнопалінням, наркоманією. Часто буває так, що вживанню наркотиків передують вживання алкоголю. Вивчення поширеності вживання алкогольних напоїв молодими людьми передбачає необхідність формувати у них потребу в здоровому способі життя⁴⁶.

Всесвітня Організація Охорони Здоров'я наводить дані, згідно яких внаслідок зловживання алкоголем у світі кожен рік помирає близько 2,5 млн. осіб (2011 р.). Про це йдеться в доповіді ВООЗ за повідомленням Бі-Бі-Сі⁴⁷. Експерти організації вважають, що загалом у світі вживають алкоголь 2,3 мільярда людей. Ключовими фактори щодо алкоголізму за даними ВООЗ є такі:

Шкідливе вживання алкоголю є причинним фактором при більш ніж 200 захворюваннях і станах травм. У всьому світі 3 мільйони смертей щороку виникають в результаті шкідливого вживання алкоголю. Це становить 5,3% від усіх смертей. Вживання алкоголю викликає смерть і інвалідність відносно рано в житті. У людей у віці 20-39 років приблизно 13,5% загальної кількості смертей припадає на алкоголь. Існує

⁴⁵ Герасименко Л. В. Вплив алкоголю на здоров'я та життя людини / Л. В. Герасименко // Основи здоров'я. - 2013. - № 11. - С. 10-14.

⁴⁶ Левківська О.П. Психологічні засади формування у підлітків здорового способу життя // Психологічні стратегії в освітньому просторі: Зб. наук. праць. – К.: Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів імені Бориса Грінченка. – 2000. - С 24-27.

⁴⁷ ВООЗ: алкоголь убиває 2,5 млн. людей щорічно | [Електронний ресурс]: УНІАН (unian.ua). – Назва з екрана.

причинно-наслідковий зв'язок між шкідливим вживанням алкоголю і цілим рядом психічних і поведінкових розладів, іншими неінфекційними станами і травмами.⁴⁸

За даними доповіді ВООЗ 2014 року число загиблих від надмірного вживання алкоголю становить 3,3 млн. осіб⁴⁹. У доповіді вказується, що деякі країни вживають заходів із захисту людей, зокрема, підвищують податки на алкоголь, обмежують доступ до нього. В середньому, кожна людина у віці 15 років і старше, випиває 6,2 літри чистого алкоголю на рік. Автори доповіді зазначають, що особливу небезпеку алкоголь представляє для підлітків. Найбільшим регіоном із споживання алкоголю на душу населення є Європа через присутність країн, в яких спостерігається надто високий рівень споживання алкоголю (див. Додаток 2). За даними експертів організації, алкоголь є причиною майже 4% всіх смертей у світі, від зловживання спиртним гине більше людей, ніж від СНІДу, туберкульозу і воєн.

З метою аналізу соціально-психологічних механізмів залучення молодих людей до вживання алкогольних напитків та визначення факторів, які сприяють розвитку їх алкозалежності, проводяться різні соціологічні дослідження та опитування. Дані опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю в Україні в межах проєкту ESPAD – Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин (European School Survey Project on Alcohol and other Drugs), повноцінним членом якого Україна є з 1995 року, наводяться у монографії «Динаміка поширення куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед молоді, яка навчається»⁵⁰. Опитування молоді проводяться регулярно (раз на чотири роки) і Україна є учасником усіх проведених на даний час. Основна мета проведення опитування полягає у вимірюванні поширеності вживання алкоголю, відстежуванні тенденцій, визначення чинників різних моделей поведінки, а також вивчення зв'язку

⁴⁸ ВООЗ // [Електронний ресурс]: Алкоголь (who.int). - Назва з екрана.

⁴⁹ 3,3 мільйони осіб кожного року гинуть від вживання алкоголю - ВООЗ | Українська правда _Життя. – [Електронний ресурс]:pravda.com.ua. – Назва з екрана.

⁵⁰ Балакірева О.М., Бондар Т.В., Павлова Д.М. Динаміка поширення куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед молоді, яка навчається. – Український соціум. - 2016. - № 4(59). - [Електронний ресурс]: ukr-socium.org.ua. – Назва з екрана.

вживання алкоголю з особливостями соціального оточення (впливу батьківської сім'ї та компанії однолітків).⁵¹ Аналіз даних дає можливість встановити динаміку щодо поширення згубних звичок серед молоді, а також зробити певні висновки для визначення заходів з їх попередження. Дані звіту про опитування учнівської молоді, проведені в межах проєкту ESPAD у 2011 році, відслідковують тенденції вживання алкогольних напоїв серед 15-16-річних підлітків. Рівень поширеності вживання алкоголю у динаміці за останні п'ятнадцять років свідчить, що «у 2007 році спостерігався пік поширеності, коли більше 90% вказали на досвід спроби алкоголю».⁵²

Для підліткового віку характерне претендування на дорослість, яке є однією з причин вживання алкоголю. Популяризація вживання алкоголю в кінофільмах створює для підлітків привабливість.⁵³ Враховуючи фізіологічні, психологічні та соціальні особливості розвитку організму у підлітковому віці, молоді люди часто схиляються до ризикованих форм поведінки, зокрема, починають вживати алкогольні напої.⁵⁴

Результати опитування в рамках проєкту ESPAD та окремі показники у динаміці представлені в аналітичному звіті «Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні: за результатами дослідження 2015 року в рамках міжнародного проєкту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD». Загальні висновки результатів дослідження доводять, що споживання алкоголю значною мірою пов'язане з його наявністю і легкістю придбання. Хоч в Україні заборонено продавати алкоголь молодим людям до

⁵¹ Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : За результатами дослідження 2015 року в рамках міжнародного проєкту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова, О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков, С. В. Сидяк, Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2015. – С.5.

⁵² Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, Ю.П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К.: ТОВ ВПК «Обнова», 2011. – С. 54.

⁵³ Братусь Б. С. Психологія, клініка і профілактика раннього алкоголізму / Б. С.Братусь, П. И.Сидоров. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С. 34.

⁵⁴ Болтівець С.І. Соціально-педагогічні причини поширення пияцтва серед молоді // Практична психологія та соціальна робота / С.І. Болтівець, Н. А.Фоліменко. – 2004. – №10. – С.4-6

виповнення їм 18 років, результати дослідження свідчать, що алкогольні напої можуть придбати 15-17-річні підлітки:

Більше третини 15-річних учнів повідомили про те, що їм «легко» або «дуже легко» придбати алкогольні напої. Серед 16-річних респондентів кількість тих, кому «легко» або «дуже легко» придбати алкогольні напої становить 43,4%, а серед 17-річних – 51,7%. У найлегшому доступі є слабоалкогольні напої (про що повідомили в середньому 59,5% учнів), а також пиво (51,5%) (Див. Додаток 3)⁵⁵.

Також за даними цього ж дослідження прослідковується усвідомлення підлітками тих ризиків, до яких приводить вживання алкогольних напоїв:

41,8% респондентів указали на великий ризик нашкодити собі, якщо людина майже щодня випиває одну-дві порції алкоголю; у випадку вживання щодня 4–5 порцій алкоголю про великий ризик сказали 68,6% серед опитаних (Див. Додаток 4)⁵⁶

Серед чинників, які мотивують молодих людей до вживання алкоголю, слід зазначити вплив друзів, однолітків, старших підлітків. Тому до багатьох анкетувань щодо встановлення причин вживання алкогольних напоїв молодими людьми є питання про причини вживання ними алкоголю. Так, за даними соціологічного дослідження обізнаності молоді Конотопського району з проблемами підліткового алкоголізму, проведеного у 2018 році, встановлено, що перше місце серед причин вживання алкоголю є вплив друзів (52%) (див. Додаток 5)⁵⁷. Це соціологічне дослідження проводилось впродовж 2015-2016 років, під час якого було опитано 130 молодих людей (хлопців та дівчат). Дослідженням також було встановлено, що 83 відсотки молодих людей пробували алкоголь, а перша спроба була у віці 14-15 років. Аналіз опитування учнівської молоді в межах ESPAD, проведених у 2019 році, показує інші причини вживання алкогольних напоїв:

⁵⁵ Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : За результатами дослідження 2015 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова, О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков, С. В. Сидяк, Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант». - 2015. – С.8.

⁵⁶ Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : За результатами дослідження 2015 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова, О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков, С. В. Сидяк, Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант». - 2015. – С.9.

⁵⁷ Лисюк І.В. Соціологічне дослідження обізнаності молоді Конотопського району з проблемами поширення підліткового алкоголізму. – Медсестринство - 2017. - № 1. - С. 26-28.

щоби підбадьоритись, коли ти перебуваєш у поганому настрої – 17,1% опитаних; щоби забути про свої проблеми – 16,8%; це допомагає тобі, коли ти відчуваєшся депресивно або нервуєш – 16,7%; тому що подобається відчуття – 13,6%; щоби отримати кайф – 12,0%; щоби не відчувати себе осторонь – 8,0%, щоби «вписатися» до групи, яка тобі подобається – 7,9%; щоби подібатися іншим (4,2%).⁵⁸

Дані цього опитування свідчать про психоемоційний стан, який характерний для підліткового віку, та про прагненням молодих людей подолати поганий настрій.

⁵⁸ Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д.М. Павлова, Н.М.К. Нгуєн, О.Г. Левцун, Н.П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О.В. Флярковська. – К. : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ» -2019. – С. 30.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВ, ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПОДОЛАННІ АЛКОЗАЛЕЖНОСТІ

2.1. Діяльність УГКЦ у подоланні алкозалежності

Людина – жива істота. Створена Богом вільною, наділена розумом. Як істота розумна, людина вільна у своєму виборі: у виборі життя, поведінки, вчинків. Часто на шлях, який обирає людина, впливає виховання, оточення, моральні засади та багато інших чинників, з якими вона зустрічається у житті. Не кожна людина здатна протистояти спокусам, які можуть привести до розвитку певної залежності, зокрема і залежності від алкоголю.⁵⁹

Алкозалежність сьогодні є глобальною проблемою у всьому світі. Достатньо легко людина може стати алкозалежною, проте розірвати пута такої залежності часто самій людині не під силу. Особлива чутливість до алкоголю у молодих людей, яка швидко може привести до залежності від нього. Це пояснюється певною несформованістю молодого організму, чутливою нервовою системою. Алкоголь в першу чергу вражає центральну нервову систему, яка ще недостатньо зріла в молодому віці. Тому значно швидшим і шкідливішим її ураження.⁶⁰

Верховний архієпископ та Глава УГКЦ Блаженніший Святослав говорить: «Алкоголізм – невиліковна хвороба, яка сьогодні перетворюється на стихійне лихо, що нищить найбільш уразливих – молодих людей».⁶¹ Ці слова цілком

⁵⁹ Станек Е. Справа твоєї совісті. Книга про Десять Заповідей і моральне здоров'я. – К. – 2008. - С. 17.

⁶⁰ Сприяння здоровому способу життя школярів: Навчальний посібник // П. Гусак, О. Кука та ін. – Львів: В-во «Колесо». – 2011, - С. 53 – 59.

⁶¹ Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями | Відкрита Церква –[Електронний ресурс]: YouTube. – Назва з екрана.

справедливі, оскільки в даний час молоді люди знаходяться під впливом реалій моделі сучасного суспільства, не вміють дати моральну оцінку своїм діям, піддаються згубним спокусам.

Так само, як формується організм молодої людини, формується і її духовний світ. Церква є інституцією, яка дбає про душевний стан людини, зокрема й молодої. За висловлюваннями Блаженнішого Святослава залежність особистості має три виміри: духовне життя, психіка або душевний стан, тіло або фізичний стан. Саме тому на думку церковних діячів залежність як форма поведінки особи, належить до духовної сфери. Молоді люди прагнуть правдивого та вічного щастя, закладеного Богом. Проте прагнуть цього, нехтуючи гріхами цього світу, а відтак шукають швидкого і легкого задоволення.⁶²

Досить часто пошук задоволення закінчується узалежненням, зокрема від алкоголю. Проблема алкогольної залежності молоді в Україні сьогодні є доволі серйозною проблемою. За даними ВООЗ основною віковою групою, яка страждає від алкоголю є молодь віком від 18 до 28 років⁶³. Свою місію УГКЦ вбачає у допомозі. Глава УГКЦ Блаженніший Святослав так про це каже: «Наше завдання за допомогою доступних нам інструментів проводити широку інформаційну кампанію щодо шкоди для здоров'я людини надмірного вживання алкоголю»⁶⁴.

В Україні, яка в даний час у стані війни, вживання алкоголю стає своєрідною втечею від жорстокої дійсності. На це також звертає увагу Блаженніший Святослав, зокрема у зверненні у 195-й день повномасштабної війни росії проти України. Глава Церкви закликає усіх людей роздумати над другою заповіддю «Суспільного дороговказу віруючого», другий пункт якого каже: «Шануй своє тіло як храм Святого Духа. Не оскверняй його алкоголем, тютюном, наркотиками чи сексуальною розбещеністю. Протиставляй їм мудрість і силу Євангелія та

⁶² Блаженніший Любомир: Коли молоді люди разом, то отримують внутрішню духовну силу – ДивенСвіт. – [Електронний ресурс]: dyvensvit.org. – Назва з екрана.

⁶³ Статті Archives - Антинаркотичний Молодіжний Союз. [Електронний ресурс]: newgenesis.com.ua. – Назва з екрана.

⁶⁴ Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями | Відкрита Церква – [Електронний ресурс]: YouTube: Назва з екрана.

християнської моралі. Впливай на засоби масової інформації, щоб вони відображали християнську культуру». На переконання Глави Церкви:

Ці слова промовляють до глибини наших сердець в умовах війни, тому що ми щодня бачимо смерть, зневагу до людського тіла, і живого, і мертвого. Проте християни невтомно стверджують, що людське тіло є храмом Святого Духа, а не річчю, яку можна продати чи використати для власного задоволення. Повага до людини насамперед ґрунтується на повазі до видимої присутності людини у цьому світі⁶⁵.

Для протидії залежності від алкоголю, наркотиків та азартних ігор в УГКЦ діє «гаряча лінія». Її діяльність полягає в наданні інформаційної та психологічної допомоги залежним від цих згубних звичок людям, зокрема дітям і молоді. «Гаряча лінія» працює з квітня 2020 року⁶⁶. Ця лінія є анонімною, конфіденційною, телефонні дзвінки безкоштовні. В Українській Греко-Католицькій Церкві Декретом від 30 вересня 2022 року видано «ДЕКРЕТ об'єднання Комісії душпастирства тверезості та у справах душпастирства охорони здоров'я у Комісію УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я», підписаний Блаженнішим Святославом.⁶⁷ Цей Декрет свідчить про те, що духівники Церкви розуміють важливість виховання у тверезості та дотримуються «ПОЛОЖЕННЯ про Комісію душпастирства тверезості Києво-Галицького Верховного Архієпископства Української Греко-Католицької Церкви від 01.08.2019 р.», метою діяльності якої є профілактична робота з узалежненнями, популяризація здорового, тверезого способу життя, допомога узалежненим особам.⁶⁸

Саме духовність є невід'ємною частиною ефективного запобігання алкогольній залежності та зціленню від неї, зокрема і для молоді. Залученням молодих людей до саморозвитку на засадах християнської моралі, формуванням

⁶⁵ Глава УГКЦ у 195-й день війни: «Алкоголізм, наркоманія під час війни показують усю свою руйнівну силу. Люди звірюють» | Матеріали | Українська Греко-Католицька Церква. – [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

⁶⁶ В УГКЦ діє «гаряча лінія» для протидії залежності від алкоголю, наркотиків та азартних ігор – РІСУ. – [Електронний ресурс]: risu.ua. – Назва з екрана.

⁶⁷ Декрет об'єднання Комісії душпастирства тверезості та у справах душпастирства охорони здоров'я у Комісію УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я | Офіційні документи УГКЦ6 електронний ресурс: ugcc.ua: Назва з екрана. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я // Комісія УГКЦ (11.11.2021). – [Електронний ресурс]: zgorovia.ugcc.org.ua. – Назва з екрана.

⁶⁸ Положення про Комісію душпастирства тверезості УГКЦ | Офіційні документи УГКЦ. - [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

їх активності та цілеспрямованості покликана Комісія УГКЦ у справах молоді. Комісія була створена при Патріаршій курії УГКЦ Декретом Блаженнішого Святослава (Шевчука) від 5 грудня 2011 року.⁶⁹

Основною метою діяльності Комісії є допомога Главі УГКЦ у формуванні та реалізації Церкви у сфері душпастирства молоді. Серед основних завдань, які ставить перед собою Комісія, зокрема такі, як сприяння у створенні та координація діяльності молодіжних організацій; розробка програм, методичних і дидактичних матеріалів, спрямованих на допомогу молодіжним організаціям; організація і проведення семінарів, тренінгів, нарад і конференцій⁷⁰.

Як приклад залучення молоді до активності може бути соціальна ініціатива «Хтось не зробіть!» Патріаршої комісії у справах молоді УГКЦ. В рамках цієї ініціативи Молодіжна комісія Львівської Архієпархії УГКЦ реалізовує проєкт «Молодіжні Зустрічі в Деканатах ЛАУГКЦ» з метою створення осередків активної молоді, яка залучатиме інших та творитиме реальні зміни.⁷¹

За інформацією журналіста інтернет-ресурсу «ДивенСвіт» Наталії Павлишин у межах проєкту щомісяця відбуваються зустрічі в різних парафіях сільських деканатів Львівської Архієпархії, «щоб творити християнське середовище для молоді»⁷². Безперечно, що молодь, яка спілкується в такому середовищі між собою, зростатиме вмотивованою, стійкою у своїх духовних та життєвих переконаннях та світобаченні.

Молоді люди мають можливість цікаво проводити час, активно відпочивати, а також розвиватись та самореалізуватись. В результаті це сприяє формуванню активних та цілеспрямованих молодих людей, здатних не тільки реагувати на різні негативні виклики суспільного життя, а й протистояти їм та вирішувати проблеми, які вони спричиняють.

⁶⁹ Комісія УГКЦ у справах молоді. - [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

⁷⁰ Комісія УГКЦ у справах молоді. – [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

⁷¹ Молодіжні зустрічі відбуваються у деканатах Львівської Архієпархії УГКЦ - Духовна Велич Львова. - [Електронний ресурс]: velychlviv.com. – Назва з екрана.

⁷² Молодь задля молоді. А хто, як не вони? | ДивенСвіт. – [Електронний ресурс]: dyvensvit.org. – Назва з екрана..

Християнській церкві належить особлива роль у формуванні духовних, моральних цінностей. Основний ідеологічний постулат християнства в боротьбі з алкоголізмом – поміркованість, яка є однією із чотирьох християнських чеснот. Як відомо, Митрополит Андрей Шептицький звертався у своїх листах до людей, які зловживають алкоголем, наголошуючи, що тим самим вони вбивають людську свідомість та культуру.⁷³

Не залишався осторонь проблеми алкоголізму Митрополит Сильвестр Сембратович, який активно підтримував рух тверезості в Галичині. Добре розуміючи згубні наслідки вживання алкоголю, закликав увесь народ та молодь до обмеженого вживання алкоголю на родинних святах, закликав до тверезості.⁷⁴

Називає алкоголь отрутою сьогодні Блаженніший Святослав. В ефірі інтерактивної програми «Відкрита Церква» на «Живому ТБ» він розповідає про причини та наслідки алкоголізму, звертаючи увагу на те, що алкоголь шкідливий для молодого організму, що повинна проводитись відповідна виховна та просвітницька робота з молоддю:

Дитині не можна вживати алкоголю в будь-якому вигляді. Тому важливим є належне виховання і просвітництво, щоб діти розуміли, що алкоголь – це отрута, яка не приносить радості, а навпаки, стає тираном і причиною великого горя, як для них самих, так і, пізніше, для їхніх сімей. Скільки злочинів сьогодні в Україні чиниться під впливом алкоголю! Скільки сімей розпадається через те, що вдома панує тиран під назвою «чарка!»⁷⁵.

Вживання алкогольних напоїв, яке дуже поширене у сучасному світі, ще зовсім недавно було неприпустимою нормою. На це звертає увагу Зенон Боровець, кандидат технічних наук, доцент Національного університету

⁷³ Васьків Л., Терешкевич Г. (с. Діогена). Митрополит Андрей Шептицький про цінність та гідність людського життя. - Тези Міжнародної наукової конференції “Духовність. Культура. Пам’ять” – 2015. - Львів: Львівський національний університет імені І. Франка. - С. 8-11.

⁷⁴ Стасів Я.В. Рух тверезості у Східній Галичині в середині XIX — першій третині XX ст. - Проблеми історії України XIX — поч. XX ст. - 2013. - Випуск 22. – С. 154.

⁷⁵ «Алкоголь – це отрута...» Глава УГКЦ назвав причини і наслідки алкоголізму [Електронний ресурс] // Ефір інтерактивної програми «ВІДКРИТА ЦЕРКВА» на «Живому ТБ». –Режим доступу: http://news.ugcc.ua/articles/alkogol_tse_otruta_glava_ugkts_nazvav_prichini_%D1%96_nasl%D1%96dki_alkogol%D1%96zmu_79421.html. – Назва з екрана.

«Львівська політехніка», член комісії у справах мирян УГКЦ, катехит у праці «Курити – не курити...не все одно». Науковець пише:

Нехай старші пригадають період 30-ти - 40-річної давности. Тоді навіть уявити собі було неможливо жінку, яка курить чи «заглядає до чарки» - це вважалось ганьбою. Нині ж, мов у тому страшному сні, все перевернулось, все навпаки. Що говорити про зрілих мужчин чи жінок, коли юнаки та дівчата, навіть 10-12-річні діти вражені пристрастю до куріння та пияцтва, коли села, містечка, міста масово спиваються і деградують як духовно, та і фізично, коли тисячі ще молодих людей помирають десь по смітниках! ⁷⁶.

Автор також звертає увагу на стиль нашого буття, змушує задуматись над християнським способом життя, яке не сумісне із вживанням алкогольних напоїв при Святій Вечері, тризні, святкових застіллях. Християнська Церква сьогодні звертається до своїх мирян, як і майже три тисячоліття тому звертався до свого народу пророк Осія: «Вернися, Ізраїлю, до Господа, Бога свого, бо спіткнувся ти через провину свою!» [Ос. 14, 2] ⁷⁷. У житті справжнього християнина панує безмежна Любов до Господа, усвідомлення жертви Ісуса Христа задля вічності його буття. Єдиною жертвою, яку приносить кожний християнин, є життя без гріха, без нанесення шкоди своєму здоров'ю, які спричиняються згубними звичками: курінням, наркотиками, вживанням алкогольних напоїв.

2.2. Молодіжні організації як духовний провід молоді

Знаходження для молодих людей альтернативних занять, забезпечення їх активного життя в кінцевому результаті сприяє формуванню стійкої життєвої позиції у молодих людей, прищеплює навички ведення активного способу життя і тим самими перешкоджає потягу до шкідливих звичок. ⁷⁸

Діяльністю, яка ґрунтується на високих духовних і моральних засадах, займаються молодіжні християнські організації. Їх об'єднує єдина мета –

⁷⁶ Боровець З. КУРИТИ – не КУРИТИ...НЕ все одно. – Львів: Свічадо. – 2008. – С. 4.

⁷⁷ Боровець З. КУРИТИ – не КУРИТИ...НЕ все одно. – Львів: Свічадо. – 2008. - С. 6.

⁷⁸ Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько — К.: Центр учбової літератури, 2009. — С. 175-181.

допомогти молодій людині утвердити себе в християнському житті, бути самодостатньою, витривалою, стійкою до різних негараздів та проблем.⁷⁹

Проведення духовних, релігійних, навчальних, культурних заходів у таких організаціях сприяє утвердженню в серцях молодих людей віри і любові до Бога, до ближнього. Формується духовне здоров'я як основний чинник гармонійних стосунків з суспільством, з собою.⁸⁰

Серед молодіжних організацій варта уваги така організація як Академія Української молоді. Це молодіжна громадська організація, яка займається проведенням різних заходів просвітницького, виховного характеру з молоддю, спрямованих на виховання дітей та юнацтва на християнських засадах, формування їх як практикуючих християн та відповідальних громадян. Також здійснюється програма навчання методів виховної роботи - вишкіл «Школа виховників».⁸¹ На офіційній сторінці Комісії у справах мирян УГКЦ в мережі інтернет мета організації зазначена так: «виховання та формування дітей та молоді на практикуючих християн та відповідальних громадян України на основі ідеалів «Бог і Україна», створення можливостей для всебічного розвитку молоді, сприяння розвитку волонтерату, неформальної освіти та міжкультурного навчання».⁸²

Виховники та волонтери організації здійснюють систематичну, впорядковану виховну роботу з молоддю віком від 7 до 14 років, проводять тренінги, майстер-класи, конференції тощо. Так, згуртовує молодь на засадах християнського світогляду християнська молодіжна спільнота «Знамення», яка діє у Тернополі. Спільна молитва, цікаві тематичні заняття, різноманітні ігри,

⁷⁹ Яцишин У. Внесок Української греко-католицької церкви у виховання патріотичного світогляду Галицької молоді / У. Яцишин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Збірник наукових праць НУ «Львівська політехніка». – Випуск 21, 2009. – С. 185–195.

⁸⁰ Юзвак Ж.М. Духовність: психологічні аспекти // Українська психологія: сучасний потенціал. – К., 1996. – Т. 3. – С. 376-378.

⁸¹ Чинність закону – [Електронний ресурс]: Rule of Law (rol.org.ua). – Назва з екрана.

⁸² Академія Української Молоді - Комісія у справах мирян УГКЦ. - [Електронний ресурс]: laityugcc.org.ua. – Назва з екрана.

екскурсії, безперечно сприяють формуванню у молодих людей навичок комунікації, створюють можливість для пізнання світу, людей та себе.⁸³

Традиційною стала акція «Миколай тебе не забуде», яка проводиться Академією Української молоді для потребуючих дітей з 2001 року. Акція проводиться з метою збору подарунків для дітей із багатодітних та малозабезпечених сімей і в даний час охоплює всю територію України. Також ця молодіжна організація бере активну участь в еко-акції громадської організації КонтрФорс, в рамках якої відбувається прибирання та упорядкування території оборонного костелу Святої Трійці неподалік міста Бібрки, в селі Соколівка Жидачівського району Львівської області. «Святом небайдужості» називає цю акцію президент ГО «КонтрФорс» Анна Коржева, мистецтвознавець, викладач ЛДКДУМ імені Івана Труша⁸⁴.

Свою діяльність Академії Української молоді здійснює у партнерстві з Львівською обласною державною адміністрацією, Українським Католицьким Університетом, Управлінням культури Львівської міської ради, Патріаршої та Єпархіальної комісії у справах молоді УГКЦ, молодіжними організаціями та спільнотами.⁸⁵ Спадкоємцем і продовжувачем українських молодіжних рухів 1930-х років є всеукраїнська християнська громадська організація «Українська молодь — Христові». В 1932-1933 роках в Галичині була проведена грандіозна молодіжна християнська акція з однойменною назвою на честь відзначення 1900-ої річниці від Розп'яття, Смерті та славного Воскресіння Ісуса Христа. Завершальним акордом акції став масовий (за деякими даними 100-тисячний) з'їзд молоді у Львові 6 травня 1933 року.⁸⁶ У 1990 році відбувся другий з'їзд «Українська молодь – Христові». Члени оргкомітету вирішили створити організацію, яка б провадила роботу з молоддю. 17 вересня 1990 року відбулися

⁸³ Активна молодь творить Живу Парафію – [Електронний ресурс]: YouTube. – Назва з екрана.

⁸⁴ Свято небайдужості у Соколівці, або IV Акція прибирання території костелу Св. Трійці. – [Електронний ресурс]: gkc.lviv.ua. – Назва з екрана.

⁸⁵ Академія Української Молоді - Комісія у справах мирян УГКЦ. – [Електронний ресурс]: laityugcc.org.ua. – Назва з екрана.

⁸⁶ [Електронний ресурс]: <http://www.laityugcc.org.ua/mirjanski-organizaciji-ugkc/articles/ukrajinska-molod-xristovi.htm>

установчі збори, на яких прийнято Статут християнської молодіжної громадської організації. Молода організація поставила за мету здійснювати свою діяльність під проводом УГКЦ.⁸⁷

Чи не найбільшою та найвагомішою організацією, яка має на меті всебічне патріотичне виховання і самовиховання української молоді на засадах християнської моралі є «Пласт» - національна скаутська організація України. Це неполітична та позаконфесійна організація, створення якої ознаменувалось 100-річчям у 2021 році.⁸⁸

Роль «Пласту» у вихованні молоді полягає у тому, щоб через пластову освітню програму молодь могла сформувати свій характер, базований на християнських цінностях та демократичному врядуванні. Місія «Пласту» – «творити успішну Україну через спроможність пластунів. Ми віримо, що виховання молоді – найкращий шлях до успіху»⁸⁹. «Пласт» розвиває особистість фізично, емоційно, інтелектуально, соціально, духовно. Одна із цінностей пластунів – дбати про своє здоров'я.

Спортивні змагання, мандрівки, вишколи та табори за спортивними спеціальностями допомагають розвивати фізично здорових людей. Важливою є емоційна складова розвитку особистості, яка направлена на формування емоційного інтелекту та психологічної стійкості.

Моральною основою пластунів є всі цінності, які приймаються та сповідуються всіма її членами. Варто зазначити, що ідейні засади та виховні ідеали пластового руху реалізуються не шляхом заборон чи обмежень, а є дороговказом, який мотивує до дії та розвитку. «Пласт» створює середовище, в якому панують умови для самовиховання особистості. Таким чином одним із важливих завдань «Пласту» є виховання відповідальної та соціально активної

⁸⁷ Статут організації «Українська молодь – Христові», затверджений рішенням Львівського міськвиконкому від 13.12.1990. - № 571.

⁸⁸ Історія Криворізького Пласту - ПЛАСТ Кривий Ріг. – [Електронний ресурс]: plast.org.ua. – Назва з екрана.

⁸⁹ Пласт - Національна скаутська організація України. – [Електронний ресурс]: plast.org.ua. – Назва з екрана.

молоді.⁹⁰ Проте, ще одним важливим завданням, за словами голови Наглядової ради «Пласт – НСОУ» Юрія Юзича:

не менш важливе завдання Пласту – спільно з іншими молодіжними організаціями та небайдужими громадянами – вибудувати інфраструктуру молодіжної роботи, яка би різними своїми формами праці змогла вже у найближчій перспективі охопити решту української молоді. Тобто інші 97-99%. Дати молодим людям не лише надію, але й можливість реалізувати себе в Україні, у своїй громаді. Саме для цього Пласт у співпраці з іншими молодіжками та небайдужими громадянами розробляв і адвокатував новий закон про молодіжну політику (ухвалений 27 квітня 2021 року).⁹¹

Діяльність Пласту в розвитку молодіжної політики надзвичайно широка. Так, Пласт допомагав створювати Асоціацію молодіжних рад, розробляв Типові положення про молодіжні ради. Це здійснювалось з метою створення в Україні молодіжної мережі під гаслом: "Молодіжну раду у кожному селі!". Пласт також був ініціатором програми "Молодіжний працівник" спільно з ПРООН у 2004 році. У законі про молодь пластуни виступали за створення Українського молодіжного фонду. Це здійснювалось задля можливості отримання кожною молодою людиною коштів на підтримку своїх соціальних проєктів і для того, щоб молодіжні організації могли отримувати інвестиційну підтримку від українського уряду. Пласт сприяє формуванню громадянської свідомості школярів, будучи одним із організаторів і провідників військово-патріотичної руху «Джура». В теперішній час у «Джурі» впроваджено елементи пластового методу. Також вихованці Пласту сьогодні є активними у політиці, владних структурах, працюють на благо України. До створення молодіжної організації Українська академія лідерства (УАЛ) і волонтерського проєкту "Будуємо Україну Разом" безпосередньо дотичні вихованці і дійсні члени Пласту. Таким чином реалізується місія Пласту, яка полягає у вихованні активних і самодостатніх пластунів і пластунок, щоб будувати успішну Україну⁹².

⁹⁰ Пласт - Національна скаутська організація України. – [Електронний ресурс]: plast.org.ua. – Назва з екрана.

⁹¹ До річниці Пласту: які виклики стоять перед молоддю та що може змінити організація. - [Електронний ресурс]: Українська правда _Життя pravda.com.ua. – Назва з екрана.

⁹² До річниці Пласту: які виклики стоять перед молоддю та що може змінити організація. - [Електронний ресурс]: Українська правда _Життя (pravda.com.ua). – Назва з екрана.

2.3. Діяльність громадських організацій в подолання алкозалежності

Алкоголізм (пияцтво) здавна вважалось згубним та ганебним явищем. Не лише діячі Церкви звертали увагу на проблеми алкоголізму. В Україні на початку ХХ століття в середовищі тверезо мислячої інтелігенції зародилась ініціатива створення протиалкогольного товариства.

У 1909 році було створено товариство «Відродження», діяльність якого була досить поширеною⁹³. Заснування товариства ознаменувало нову хвилю світського руху за тверезість. Товариство ставило за мету звільнення українського суспільства від згубних звичок – вживання алкоголю та нікотину, утвердження тверезості як необхідної умови тілесного, розумового, духовного розвитку українців⁹⁴.

Поширення ідей тверезості товариство здійснювало шляхом розповсюдження великої кількості друкованих протиалкогольних матеріалів: брошур, листівок, книг, в яких висвітлювалась згубна дія алкоголю на фізичний та духовний стан людини. Також видавався ілюстрований місячник «Відродження», який містив молодіжний додаток «Ми молоді».

До 1939 р. товариство «Відродження» видало близько 1070 тис. примірників різної антиалкогольної літератури. Історичні джерела засвідчують, що часопис працював у суголоссі із західними періодичними виданнями відповідного спрямування. Відомо, що до редакції часопису надходила періодика із Польщі («Trzeźwość», «Przyjaciel Trzeźwości»), Югославії («Novi Zivot»), Німеччини («Aus der Wacht», «Die Alkoholfrage», «Der Abstinenz», «Gerungslose Früchteverwärtung», «Blätter für praktische Trinkenfürsorge»), Болгарії («Борьба с алькоголизма», «Трезваче») та інші⁹⁵.

⁹³ Садовий В. Антиалкогольні братства, товариства і гуртки та їх роль у боротьбі з пияцтвом на Галичині в ХІХ - першій половині ХХ ст. / В. Садовий. – Дрогобич: ПП «Швидкодрук», 2010. – С. 43.

⁹⁴ Статут українського протиалкогольного товариства «Відродження». – Львів, 1929. – С. 1-2.

⁹⁵ Звіт з діяльності Головної Ради Українського Протиалкогольного Товариства Відродження за час від 14. березня 1932 до 25. березня 1933 // Відродження. – 1933. – Ч.3. – С. 33 – 40.

Товариство «Відродження» активно співпрацювало з іншими громадськими та громадсько-політичними організаціями: «Просвіта», «Союз українок», «Рідна школа», ОУН. Проведений у Львові 24 вересня 1929 року другий Просвітянський конгрес дав великий поштовх розвитку руху за тверезість, зокрема серед молоді. Усі громадські організації, в тому числі і студентські зобов'язувалися влаштовувати розважальні та культурно-освітні заходи без вживання алкоголю⁹⁶.

Значну протиалкогольну пропаганду проводили в гімназіях та ліцеях Українського педагогічного товариства «Рідна школа». Одним з основних принципів такої діяльності було те, що гімназійна молодь не повинна бачити своїх учителів з чаркою в руках. Виховання молодих людей у такому дусі сприяло утвердженню що «людина твереза – людина свободна, в якій думка завжди твереза, а почуття свободи – це велика життєва цінність, це свідомість вищого, кращого, вартнішого життя»⁹⁷.

Перед Різдом та Великоднем масово поширювалися листівки «Рідної школи» з гаслами: «Святкуймо без алкоголю!», «За загальну тверезість!» і подібні. Одним із найбільших осередків тверезості у 1925 -1929 роках був молодіжний гурток «Рідної школи» при Рогатинській гімназії. Під керівництвом учителів М. Чайковського і Ю. Каменецького цей гурток переріс у «Союз протиалкогольних гуртків», який налічував понад тисячу членів, які гуртувалися у п'ятнадцяти організаціях.

Ці осередки активно проводили у навчальних закладах так звані «Тижні утримання», «Тижні пропаганди тверезості», під час яких відбувалися бесіди на протиалкогольну тематику, проводилися тематичні заняття, читалася антиалкогольна література. Також у шкільних бібліотеках виокремлювали протиалкогольну літературу.

⁹⁶ Сливка Л. В. Питання антиалкогольного виховання дітей і молоді у діяльності українських громадських товариств Західної України (1919-1939 рр.) / Л.В. Сливка // Педагогічний альманах. – 2010. – № 5.- С. 278-283.

⁹⁷ Стасів Я.В. Роль товариства «Відродження» в русі за тверезість у Галичині в 1920-1930-х роках // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія «Історія». – Вип. 1 (32). – 2014. - С. 37-39.

Товариство «Відродження» також проводило активну роботу з організації протикорчемних віч, які називались плебісцити. Суть роботи полягала в обмеженні доступності населенню, особливо сільському, напиту, який містив алкоголь. За участю товариства у 20-30-х роках відбулося понад 400 таких віч, в результаті чого в селах були закриті корчми⁹⁸. Корчми розглядались як головні розсадники пияцтва. Плебісцистську кампанію на Волині очолила «Просвіта».

Так, на Горохівщині «Просвіта» провела плебісцити у 23 селах. Таким чином, протиалкогольні засади громадських організацій ґрунтувались на розумінні важливості боротьби за тверезість нації. Узагальнення методів і форм боротьби з алкоголізмом зводилось до певних конкретних дій: заборони продавати алкогольні напитки дітям та молодим людям, заборони входити п'яним у приміщення шкіл, створювати антиалкогольні гуртки.

Товариство «Відродження» співпрацювало і з братствами тверезості. Є відомості про те, що Митрополит Андрей Шептицький був почесним членом товариства і неодноразово надавав товариству грошову допомогу. В організованому «Відродженням» 23 травня 1937 року святкуванні на честь великого тверезника Митрополита Й. Сембратовича, брав участь Митрополит Андрей Шептицький⁹⁹.

Не була осторонь проблеми вживання алкоголю і громадська організація «Союз українок», утворена у 1917 році в Галичині на основі діючих тоді організацій «Жіноча громада» та «Гурт українських дівчат». Маючи на меті активізацію жінок, піднесення їх освітнього та культурного рівня, ця організація здійснювала різні форми діяльності. Зокрема, готувалися та зачитувалися на зібраннях реферати «Алкоголь та нікотина».

Велику увагу приділяє боротьбі за тверезий спосіб громадська організація «Просвіта» і в наш час. Не можна оминати увагою звернення Івано-Франківського об'єднання під назвою «Будьмо тверезі» (2015 рік). У Зверненні,

⁹⁸ Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у XIX – 30-х роках XX ст. / Б. Савчук. – Івано-Франківськ. - 2001. – С. 213-214.

⁹⁹ Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у XIX – 30-х роках XX ст. / Б. Савчук. – Івано-Франківськ. - 2001. – С. 169.

зокрема сказано: «Є ще один не менш небезпечний, не менш підступний внутрішній ворог, який нищить наше здоров'я, наш добробут, забирає наші життя, загрожує нашому майбутньому. Це – алкоголь. Споконвіків окупанти старалися споювати нашу націю. Вороги України і нині, навіть всупереч лояльним до них законам, цілодобово рекламують різні алкогольні напої по телебаченню, отруюють якнайпривабливішим на вигляд алкоголем українців, особливо молодь.

На боротьбу з алкоголем маємо піднятися всією нацією: розробити широку системну програму, яка охоплювала б законодавчу, освітню, медичну, культурну, промислову, торгіву та інформаційну сфери. Маємо сформувати в суспільстві табу до споживання спиртного.

Таке табу повинно утверджуватися у свідомості дітей з перших років життя»¹⁰⁰. Звернення, окрім представників міського та обласного об'єднання «Просвіта», підписане письменником Михайлом Андрусяком, докторами медичних наук Володимиром Боцюрком та Степаном Геником, доктором філософських наук Володимиром Качканом та ректором Івано-Франківського національного медичного університету Миколою Рожком.

Окрім громадських організацій велику протиалкогольну роботу проводила громадсько-політична ОУН. Діяльність ОУН в антиалкогольній пропаганді, безперечно, може бути прикладом та зразком для наслідування. Ідеї, які пропагувала ОУН, були дуже популярні в молодіжному середовищі, сприяли значному піднесенню національної свідомості молодих людей.

Відомі так звані «12 прикмет характеру українського націоналіста». Одинадцятий пункт цих прикмет свідчить, що український патріот повинен дбати про своє здоров'я: «Український націоналіст хоче бути здоровим. Він хоче, щоб ціле молоде українське покоління було здорове.

Україна потребує сильних і здорових тілом і духом синів. Тому він в міру можливості вправляє та поширює руханку і спорт, не нищить свого здоров'я вживанням отрут, - не п'є і не курить, - ні гулящим життям»¹⁰¹.

¹⁰⁰ У Франківську "Просвіта" закликає відмовитись від алкоголю. – [Електронний ресурс]: Курс (kurs.if.ua)

¹⁰¹ [Електронний ресурс]: <https://www.istpravda.com.ua/articles/5e16ee0f377ef/>. – Назва з екрана.

З цих слів видно, що одним із перших засадничих принципів члена ОУН було дотримання тверезого та загалом здорового способу життя. Глибоко антиалкогольним за змістом є і заклик до молоді у листівці оунівців (див. Додаток 6).

Однією з найбільших акцій, яка мала вплив на життя, була антимонопольна акція. Оскільки виробництво алкоголю і тютюну було монополізовано польською державою, то великі кошти українських селян поповнювали польську скарбницю. Оунівці закликали кожного українського патріота відмовитися від вживання горілки та паління тютюну не лише з метою збереження здоров'я, а насамперед для того, щоб не збагачувати своїми грішми окупантську економіку.

Крайова Екзекутива ОУН розробляла ряд заходів щодо шкідливості алкоголю, організовуючи курси, лекції, видаючи та розповсюджуючи часописи, книги, листівки. Своєю пропагандистською роботою ОУН спричинилася не тільки до масового зменшення вживання алкоголю, але й до культурного та освітнього розвитку українців на західноукраїнських землях.

В процесі становлення українського суспільства проблема антиалкогольного виховання молоді розглядалася як багатоаспектна, оскільки очільники громадських політичних та освітніх організацій розв'язували її і як особистісну, і як соціальну. В особистісному значенні це було спрямування особистості на здоровий спосіб життя, а в соціальному – створення антиалкогольного середовища.

2.4. Державна політика щодо алкоголю

Боротьба з алкоголізмом має так само давню історію, як і самі алкогольні напої. Люди усвідомлювали шкідливість зловживання вином уже в давнину. Для прикладу, у Стародавній Греції пити нерозведене водою вино, міцність якого не перевищувала 10%, вважалось негідним громадянина. Давньоримський історик Пліній Старший (23-79 рр.) писав про те, що перси і мідяни були переможені

греками під проводом Олександра Македонського тому, що в перших були поширені пияцтво та інші, пов'язані з ним вади.

Законодавство України включає низку законів, підзаконних актів, нормативів, спрямованих на зменшення шкоди, якої завдає алкогольна залежність. Зокрема, стаття 32 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» говорить про те, що держава сприяє утвердженню здорового способу життя, проводиться державна політика обмеження вживання алкогольних напоїв, а реклама їх здійснюється відповідно до Закону України «Про рекламу».

До головних засобів правового регулювання діяльності, спрямованої на зменшення шкоди від вживання алкоголю, застосовуються обмеження реклами алкогольних напоїв, заборона їх продажу в непристосованих для цього місцях, заборона продажу неповнолітнім, зменшення економічної доступності цих товарів за допомогою механізмів оподаткування виробників зазначеної продукції, що зобов'язані спрямовувати на виробництво соціальної рекламної інформації щодо шкідливості вживання алкоголю не менше 5 % коштів, витрачених на розповсюдження в межах України реклами алкогольних напоїв¹⁰².

У 1995 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про державне регулювання виробництва і обіг спирту етилового, коньячного, плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів». Цей Закон визначає основні засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту, оптової та роздрібною торгівлі спиртом етиловим та іншими видами напоїв, що містять алкоголь, а також посилення боротьби з незаконним виробництвом та обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах¹⁰³.

¹⁰² [Електронний ресурс]: https://urst.com.ua/osnovy_zakonodavstva_ukrainy_pro_okhoronu_zdorovia/st-32. – Назва з екрана.

¹⁰³ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального. [Електронний ресурс]: LIGA:ZAKON (ligazakon.net). – Назва з екрана.

Також Верховна Рада України у 1995 році ухвалила «Закон про рекламу», стаття 22 якого присвячена, зокрема, рекламі алкогольних напоїв: «Стаття 22. Реклама алкогольних напоїв та тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої та тютюнові вироби».¹⁰⁴ Реклама не повинна містити зображення споживання алкоголю, не повинна сприяти формуванню думки, що алкоголь є важливим чинником досягнення успіху, розв'язання особистих проблем. Не можна також у рекламі давати негативну оцінку утриманню від вживання алкогольних напоїв. Також певний позитивний вплив, зокрема на молодь, мала заборона вживання пива у громадських місцях – на вулиці, парках, скверах тощо. З липня 2015 року діє норма закону про віднесення пива до алкогольних напоїв. Також із цього часу підлягає ліцензуванню діяльність з виробництва, імпорту, експорту, оптової та/чи роздрібною торгівлі пивом на загальних підставах, передбачених для алкогольних напоїв.

Зовнішня реклама, як і реклама пива на телебаченні та радіо в денний час заборонені. Варто зазначити, що й мінімальні оптові та роздрібні ціни на алкогольні напої в Україні щоразу зростають. Відповідно до закону про місцеве самоврядування, місцеві ради ухвалюють розпорядження про обмеження доступності алкогольних напоїв, продажу їх до 22 години та у святкові дні чи під час організацій масових заходів, зокрема, для молоді. Таким чином доступність такого напою, як пиво, для молоді загалом зменшується.

З метою утвердження у молодіжному середовищі здорового способу життя, сприяння ініціативі та активності молодих громадян в усіх сферах життєдіяльності суспільства й держави Указом Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021 затверджено «Національну молодіжну стратегію до 2030 року»¹⁰⁵. Серед основних пріоритетів Стратегії є здоров'я, яке визначається як формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження

¹⁰⁴ Закон України «Про рекламу». – Відомості Верховної Ради. – 1996. - № 39. – С. 181.

¹⁰⁵ Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року від 12.03.2021 № 94/2021. – [Електронний ресурс]: rada.gov.ua. – Назва з екрана.

фізичної культури та здорового харчування та психогігієни. Забезпечення цих навичок полягає в популяризації здорового способу життя, збереженні репродуктивного здоров'я, принципів здорового харчування, відповідних знань і навичок щодо соціально безпечної поведінки. У формуванні навичок здорового способу життя необхідні також діагностика, виявлення проявів вживання психоактивних речовин, різних форм залежності, запобігання їх виникненню. Важливим є і сприяння розвитку неформальних спортивних рухів (брейкданс, паркур, бітбокс, діджеїнг, стрітбол, ролерблейдинг, скейтбординг, сноубординг тощо), вуличних тренувань та фізичної культури.

Вартий уваги досвід запобігання алкогольній залежності молоді у Ісландії. Молодих ісландців вважають найвихованішими серед інших європейських молодих людей. Проте лише двадцять років минуло від того часу, коли вони вважалися найбільш питущими і найбільшими курцями. За даними опитувань, проведених у 1998 році, понад 45 відсотків молодих людей віком 15-16 років вживали алкоголь. Тепер їх число зменшилось до п'яти відсотків. В основі подолання проблеми алкогольної залежності ісландської молоді лежать проведені вченими дослідження, які з'ясували які біохімічні процеси викликають залежність. Про це йдеться у матеріалах журналу¹⁰⁶.

Американський професор психології Харві Мілкмен вияснив, що вибір того чи іншого виду алкогольного напою чи наркотичної речовини пов'язаний із звичкою людського організму боротися зі стресом. Біохімічні процеси, які відбуваються в мозку людини при вживанні алкоголю, спричиняють залежність від нього. Вчені вирішили знайти види діяльності, які впливають на мозок так само, як і алкоголь. Харві Мілкмен так про це сказав: «Люди можуть прив'язуватись до пиття, автомобілей, грошей, сексу, калорій, кокаїну – до будь-чого. Тоді чому б не виробити прив'язаність до натуральних стимуляторів».¹⁰⁷

¹⁰⁶ Ісландія знає, як зупинити підліткову наркоманію, але решта світу не слухає. - [Електронний ресурс]: Мозаїка mosaicscience.com. – Назва з екрана.

¹⁰⁷ Ісландія знає, як зробити підлітків байдужими до алкоголю, цигарок і наркотиків. Але решта світу її не слухає. - [Електронний ресурс]: dalibude.com.ua. – Назва з екрана.

Школярам запропонували безкоштовно займатися будь-яким видом спорту чи мистецтва за їхніми бажаннями. За припущенням вчених обрані до душі заняття повинні мати такий же емоційний вплив на організм підлітка, як і алкоголь чи куріння. За фінансової підтримки держави для підлітків запровадили додаткові заняття за їх вподобаннями, які проводились тричі на тиждень. Кожний підліток отримав пропозицію бути щонайменше три місяці учасником такої програми. Вчені дійшли висновку, що заняття спортом, музикою, малюванням, танцями спричиняють такі ж біохімічні процеси в мозку, які дозволяють молодому організму справлятися із стресом. З метою запобігання алкогольної залежності та тютюнокуріння молоді в країні було змінено деякі закони. Насамперед – це заборона реклами спиртних напоїв та сигарет. Також створювались спеціальні батьківські організації, які спільно з навчальним закладом сприяли вирішенню психологічних проблем молодих людей.¹⁰⁸

Безперечно, що подолати таку серйозну проблему, як алкогольна залежність молоді, на практиці нелегко. І прості розповіді чи заклики про уникання вживання алкогольних напоїв та ведення здорового способу життя, самі по собі мало ефективні. Проте в Ісландії не відмовились від боротьби за здорове покоління, а об'єднання на цьому шляху держави, батьків та школи принесли позитивні результати. Про це свідчать статистичні показники. Результати анонімних опитувань показали істотні відмінності між підлітками, які зловживають алкоголем, курінням чи наркотиками, і тими, які вільні від цих згубних звичок. Найважливішими чинниками, які відволікають підлітків від шкідливих звичок, в тому числі і вживання алкогольних напоїв, є заняття спортом, час, проведений разом з батьками і дозвіл на нічні прогулянки. Спільні зусилля влади, батьків, педагогів, соціальних установ привели до створення і затвердження в країні національного плану «Молодь в Ісландії». Однією із норм цього плану є введення комендантської години, за яким неповнолітнім у віці від 13 до 16 років забороняється перебувати на вулиці після 22.00 години взимку і

¹⁰⁸ Досвід Ісландії: як підлітків відучали пити та палити і зблизили з батьками. – [Електронний ресурс]: sobor.com.ua. – Назва з екрана.

після півночі влітку¹⁰⁹. За дотриманням такої норми в Ісландії стежать батьки, а не поліція.

Підвищена увага до підлітків батьків, влади, педагогів привели до формування стійких у своїх вподобаннях молодих людей, які ведуть здоровий спосіб життя та виявляють беззаперечний авторитет своїм батькам. Молоді люди, виховані в таких умовах, ставши батьками, навчають своїх дітей жити за такими ж нормами, вести активний і здоровий спосіб життя.

¹⁰⁹ Досвід Ісландії: як в країні підлітків відучили пити і курити | Саморозвиток Інфо. – [Електронний ресурс]: samorozvytok.info. – Назва з екрана.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ПОДОЛАННЯ АЛКОЗАЛЕЖНОСТІ

3.1. Профілактика алкогольної залежності молоді

Профілактика алкоголізму полягає у здійсненні ряду комплексних заходів, спрямованих на формування негативного ставлення до вживання спиртних напитків. Основним завданням таких заходів є вироблення звичок здорового способу життя, який не допускає появи в ній алкоголю. Загальноприйнятим та найефективнішим методом профілактики є усвідомлене ставлення до вживання алкогольних напитків, розуміння справжніх цінностей життя, в якому нема місця згубним та шкідливим звичкам.¹¹⁰

Результати досліджень щодо алкозалежності молоді показують позитивні тенденції зниження рівня вживання алкогольних напитків серед молоді. Саме для цієї категорії населення важливо приділяти особливу увагу в питаннях споживання алкоголю, оскільки молоді люди найбільш вразливі як біологічні, так і соціальні індивідууми. Відвернення молоді від вживання алкогольних напитків, формування у свідомості молодої людини потреби берегти здоров'я є запорукою розвитку здорового суспільства загалом.¹¹¹

Профілактичні заходи, спрямовані на запобігання вживання алкогольних напитків, повинні проходити одночасно за кількома напрямками: у сім'ї, в навчальному закладі, на державному рівні. Сім'я забезпечує дитині безпечні,

¹¹⁰ Філоненко Л. А. Організація цілісної системи профілактики як умова запобігання поширенню пияцтва у молодіжному середовищі. *Практ. психологія та соц. робота*. 2005. № 12. С. 73–75

¹¹¹ Профілактика проявів вживання алкоголю та наркотиків серед підлітків. О. М. Балакірева. *Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання* : зб. наук. публ. Укр. НДІ проблем молоді за підсумками виконання наук. програм і проектів у 1995 р. Вип. 5. Укр. наук.-дослід. інт проблем молоді. К., 1996. Вип. 5. С. 189–196.

благополучні умови життя. Здоровий спосіб життя батьків, відмова від вживання алкоголю є прикладами для наслідування дітьми.

Організація дозвілля дітей, активна підтримка та розвиток сильних сторін дитини – запорука усвідомлення нею правильної системи норм життя, здобуття вмінь справлятися із життєвими труднощами, набуття навичок протистояння негативному впливу вживання алкоголю. Активна популяризація здорового способу життя, залучення до занять спортом, бесіди, лекції, різні інші заходи про згубний вплив алкоголю на організм людини, які проводяться у школах, також сприяють розвитку та формуванню свідомого громадянина широкого світогляду.

На державному рівні профілактичні заходи повинні полягати у забороні продажу алкоголю неповнолітнім, забороні реклами алкогольної продукції, в тому числі і слабоалкогольної, встановленні кримінальної відповідності за залучення неповнолітніх до розпивання алкогольних напоїв.

Профілактика алкозалежності базується на застосуванні психологічних та педагогічних методів впливу. Основним фактором у формуванні негативного ставлення до алкоголю є насамперед усвідомлення молодою людиною себе як неповторної особистості, усвідомлення власного «я» з індивідуальними особливостями.

Не менш важливим є розвиток і посилення стимулу до вдосконалення самого себе та оточуючого середовища, а також формування контролю над власною поведінкою та управління нею. Попередженню алкогольної залежності школярів та підлітків сприяють просвітницька, інформаційна, пропагандистська робота за місцем їх навчання, яка проводиться педагогами, вихователями.

Бесіди, розповіді, інші заходи на тему негативного впливу алкоголю на організм сприяють формуванню у молодіжному середовищі стійких переконань у побудові свого життя так, щоб алкоголь ніяк не впливав на нього. Ідеальним

результатом психолого-педагогічної профілактики вживання алкоголю стане повна відсутність інтересу та тяги молодшої людини до алкоголю.¹¹²

У впроваджуваних в Україні профілактичних антиалкогольних заходах не можна оминати увагою залучення Церкви до проведення виховної та профілактичної роботи з особами, які проявляють схильність до вживання алкоголю. Все частіше християнська віра є порятунком та захистом від згубного впливу алкоголю.

Підтвердженням цьому є той факт, що у колективній роботі «Соціальна робота: технологічний аспект» А.Й. Капська та В.А. Поліщук доводять, що одним із найпоширеніших способів групової психотерапії алкоголізму є терапія «12 кроків», яка входить у структуру громадського руху «Анонімних алкоголіків» (АА) та у якій широко використовуються моральні та духовні якості людини, які в основі своїй спираються на релігійне вчення¹¹³.

Патріарша Катехитична Комісія Української Греко-Католицької Церкви реалізує програму «12 кроків звільнення» з метою духовного зростання, віднаходження миру з Богом, звільнення від різних залежностей, в тому числі і від алкоголізму. Ця програма включена у формацію Школи християнського життя і євангелізації (Школи Марії) та діє як окреме служіння у греко-католицьких спільнотах Віднови у Святому Дусі «Благословення» і «Тавор» у Львові¹¹⁴.

Безперечно, що використання теоретичних та практичних кроків звільнення від залежностей, оснований на християнських засадах, може використовуватись як потужний засіб у профілактиці запобігання вживання алкогольних напитків у молодіжному середовищі. Програма «12 кроків звільнення» передбачає визнання наступних християнських засад¹¹⁵:

- «Бо не роблю добра, що його хочу, але чиню зло, якого нехочу» (Рим. 7, 19);

¹¹² Прокопчук С. Вибір є завжди у кожного з нас: профілактика шкідливих звичок. Позаклас. час. 2007. - № 4. С. 93–96.

¹¹³ Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й. Капської. - К: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 92-113.

¹¹⁴ «12 кроків звільнення» | Патріарша катехитична комісія. – [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

¹¹⁵ «12 кроків звільнення» | Патріарша катехитична комісія. – [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

- «Нещаслива я людина! Хто мене визволить від тіла тієї смерти? Дяка хай буде Богові через Ісуса Христа, Господа нашого!» (Рим. 7, 24-25а);
- «Тож благаю вас, брати, на милість Божу, віддати тіла ваші як жертву живу, святу, приємну Богові: богослужбу від вас розумну» (Рим. 12, 1)»;
- «Розповідаймо тільки дороги наші й дізнаймо, повернімося до Господа!» (Плач Єр. 3, 40);
- «Сповідайте, отже, один одному гріхи ваші й моліться один за одного, щоб вам видужати. Ревна молитва праведника має велику силу» (Як. 5, 16);
- «Смиріться перед Господом, і він вас підійме!» (Як. 4, 10);
- «Окропи мене іссопом, і я буду чистий, обмий мене, і я над сніг буду біліший» (Пс. 51, 9);
- «Серце чисте сотвори мені, Боже, і дух потужний віднови в нутрі моїм» (Пс. 51, 12);
- «І як бажаєте, щоб вам чинили люди, чиніть їм і ви так само» (Лк. 6, 31);
- «Коли, отже, приносиш на жертвник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, зостав перед тим жертвником твій дар; піди, помирись перше з твоїм братом і тоді прийдеши і принесеши дар твій» (Мт. 5, 23-24);
- «Якже ми визнаємо гріхи наші, то він – вірний і праведний, щоб нам простити гріхи наші й очистити нас від усякої неправди» (1 Ів. 1, 9);
- «Вислухай, Господи, мої глаголи, зверни увагу на моє зідхання. Прислухайся до голосу мого благання, царю мій і Боже мій! До тебе молюся» (Пс. 5, 2-3);
- «Ісус же приступив і промовив до них: «Дана мені всяка влада на небі й на землі. Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: християчи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт. 28, 18-20)».

Виховання молоді у дусі християнства сприяє формування у їх свідомості високої моральності, духовності. Це дозволяє визнавати безсилля перед

згубними звичками, визнавати допомогу у подоланні алкозалежності вищої Сили, могутнішої за саму людину.¹¹⁶

Відтак виникає рішення доручити свою волю та життя Богу, як вищій Силі, навчитись покорі, смиренності у зверненні до Бога про допомогу в позбавленні алкогольного узалежнення. Також формується усвідомлення сильних та слабких сторін своєї поведінки, поглиблення самоаналізу.

Неминуче у свідомості молодої людини з'явиться почуття провину перед людьми, яким завдано більшої чи меншої моральної шкоди під час зловживання нею алкоголю. А це приведе до усвідомленого впливу на своє життя, життя оточуючих, на відсутність інтересу до алкоголю.

Духовно-моральне виховання молодих людей є одним із провідних напрямів запобігання шкідливим звичкам. Аналіз наукових праць педагогів, психологів показує різні трактування поняття духовності. Так, один із вчених у галузі методології розвитку особистості, І.Д. Бех, зазначає, що духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства¹¹⁷.

Омелян Вишневський, автор численних праць з педагогіки, член Всеукраїнського педагогічного товариства імені Григорія Ващенка, вважав духовність найвищим щаблем абсолютних цінностей, пов'язував її зі шляхом людини до Бога, з дотриманням в житті Божих заповідей¹¹⁸.

Академік А.М. Богуш визначає духовність як своєрідний інтелектуально-чуттєвий, емоційний стан особистості, який виявляється в позитивній поведінці й діяльності людини і характеризує цілісність її як особистості¹¹⁹.

¹¹⁶ Вознюк А.П. Християнське виховання молоді // Просвіта. - №4. - 2003. - С. 19-22.

¹¹⁷ Бех І.Д. Цінності як ядро особистості / І.Д.Бех // Цінності освіти і виховання : науково-методичний збірник / за заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К.. - 1997. – С. 8–11.

¹¹⁸ Вишневський О.І. Український національний характер та сучасний ідеал виховання української молоді / О.І. Вишневський // Проблеми українського національного виховання: збірник наукових праць / За ред. Надії Скотної та Марії Чепіль. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. - 2013. – С. 85 – 94.

¹¹⁹ Богуш А.М. Дефініції "духовність" і "моральність" в аспекті національного виховання в Україні / А.М. Богуш // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : збірник наукових праць. – К.. - 2000. – Кн.1. – С.18–23.

Морально-духовне виховання підлітків передбачає відносини між ними на певній системі норм і правил поведінки, яку називають моральною системою. Основним завданням морального виховання є цілеспрямований вплив на поведінку і свідомість молодих людей, який передбачає формування у них високих моральних якостей, прийнятих у гуманному суспільстві. Школі й сім'ї належить особлива роль у формуванні високоморальних якостей молодих людей. Розкривають сутність морального виховання науковці у педагогічних працях Так, М. Фіцула у підручнику з педагогіки зазначає, що «моральне виховання – це виховна діяльність школи та сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності»¹²⁰.

У ще одному підручнику з педагогіки, автором якого є А. Кузьмінський, про моральне виховання говориться, як про «провідний чинник всебічного гармонійного розвитку особистості. Морально-духовні цінності кожної особистості є її найбільшим надбанням».¹²¹

Таким чином, аналізуючи сутність поняття «моральне виховання» можна зробити висновок, що це процес засвоєння моральних правил і норм, формування моральних навичок поведінки у суспільстві. Тому духовно-моральне виховання молоді надзвичайно важливий та актуальний процес, який покликаний виховувати і розвивати духовно багату, морально стійку особистість. А це, в свою чергу, забезпечує протистояння розвитку негативних, шкідливих звичок поведінки, в тому числі й алкогольної залежності.

Особливим духовним виховником молоді є Церква. Потреба віри, релігійності є потребою людської душі. Тому багато педагогів вказували на значення релігії у становленні духовності особистості. Звертали увагу на виховні можливості релігії відомий український священник і педагог о.Ю. Дзерович, педагог Г. Ващенко. Праця Г. Ващенка «Роля релігії в житті людства і релігійне виховання молоді» уже самою назвою засвідчує, що в основі виховання

¹²⁰ Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник / М.М. Фіцула. – К.: Академвидав. - 2007.– С. 271.

¹²¹ Кузьмінський А.І. Педагогіка : навчальний посібник / А.І.Кузьмінський. – К. : Знання-Прес - 2008. – С. 265.

особистості має бути християнське виховання. Особливість релігійного виховання полягає в тому, що відбувається одночасне звернення до розуму й душі молоді людини. Релігійність сприяє формуванню стійкої моральності молоді людини¹²².

В умовах розвитку теперішнього суспільства варто зазначити співпрацю шкіл і Церков. Багато педагогів вказували на доцільність викладання релігії у школах. Це, зокрема К. Ушинський, Г. Ващенко, С. Русова. Зважаючи на конфесійність, характерну для нашого суспільства, а також беручи до уваги добровільне вивчення релігії у школах, все ж потрібно вивчати християнство як філософську основу, що сприяє духовно-моральному вихованню.

На релігійне виховання у сучасних школах слід дивитись ширше. Йдеться про такий стан, коли зміст шкільних навчальних предметів і виховна діяльність школи ведуть до формування морально-християнського світогляду молоді, яка навчається. На роль християнського виховання, яке не протиставляє особу суспільству, а вихованням добродійностей з'єднує їх, вказував Г. Ващенко. В основу виховання молоді він ставить загальнолюдські, національні, християнські цінності. Безперечно, що вихована на таких засадах молода людина протистоятиме життєвим труднощам та згубним звичкам.¹²³

Таким чином, серед ключових рекомендацій профілактики алкогольної залежності молоді є формування сталого та свідомого несприйняття вживання алкоголю різними формами та методами психолого-педагогічного, соціального та релігійного спрямування.

3.2. Теоретичні моделі профілактики алкозалежності молоді

Профілактика алкогольної залежності молоді найбільш ефективною є в навчальних закладах, зокрема, в школі. З методичної точки зору це є правильним.

¹²² Релігійна освіта і виховання в Україні // Віра і культура. – 2005. - № 29. – С. 8-10.

¹²³ Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Ред. газ. «Полтавський вісник». – 1994. – С. 173-190.

Саме у шкільному віці в більшості випадків відбувається знайомство дитини з алкоголем.

Також у більшості випадків батьки проводять з школярами профілактичні бесіди. Проте, враховуючи досить високий рівень присутності алкоголю в родині (відзначення родинних свят) та низький рівень інформаційного впливу батьків на дітей, спричиняє певну недовіру до батьків з боку молоді.

У таких випадках профілактичні батьківські бесіди перетворюються на «читання нотацій» і не мають значного ефекту. Безумовне лідерство у профілактиці алкозалежності молоді належить педагогам.

Ефективність профілактики алкогольної залежності учнівської молоді значною мірою залежить від форм та методів її проведення. Як приклад можна подати теоретичні моделі ранньої профілактики алкогольної залежності, які можна використовувати в роботі з учнівською молоддю¹²⁴.

Як традиційна зазначається модель оздоровчого навчання. Вона базується на доведенні інформації про речовини, які можуть викликати залежність, а також про наслідки їх вживання.

Така модель передбачає активне використання пізнавальних процесів. Знання передаються в трьох варіантах: освіта на тему ефектів дії; переказ інформації для залякування (демонстрування, а часто і перебільшення наслідків вживання цих речовин), а також наведення конкретних прикладів узалежнених осіб.

Найчастіші форми переказу – це публічні лекції, бесіди, фільми, листівки, плакати. З метою правильного формування особистості, щоб не виникла потреба у пошуку речовин, які викликають залежність, застосовується модель гуманістичного навчання.

Тут використовуються такі форми навчання, як праця в малих групах, націлена на інтеграцію і розвиток особистості, психологічні ігри і забави, а також дискусії. Модель, яка базується на положення, що середовище для особи є

¹²⁴– Сприяння здоровому способу життя школярів: Посібник для вчителів (7-11 кл.) //П. Гусак, І. Кришталь, О. Кука та ін. – Львів: Колесо. – 140-149.

джерелом прикладів для наслідування – це модель соціального навчання (соціальних впливів). Використання цієї моделі зводиться до навчання вмінню говорити «ні» в ситуаціях, коли молода людина не хоче піддатися натиску оточення і обирає молодіжного лідера, який позитивно впливає на групи ровесників.¹²⁵

Своєрідною інтеграцією описаних вище моделей є модель навчання в сфері життєвих навичок. Відповідно до положення цієї моделі, профілактичні дії полягають у переказі відомостей на тему речовин, що викликають залежність, а також впливів, котрі схиляють до їх вживання, і навчанні вмінню заспокоїти свої потреби без допомоги психоактивних речовин. Ще однією моделлю ранньої профілактики алкогольної залежності є модель альтернативних форм.

За цією моделлю популяризується навчання як приваблива форма проведення вільного часу так, щоб цей вільний час став альтернативою для вживання речовин, які викликають залежність.

Це можуть бути заняття із розвитку творчих зацікавлень, туристичні походи, пізнавальні екскурсії тощо. Безперечно, надзвичайно важливою є модель популяризації здорового способу життя. Вона базується на визначенні здоров'я Всесвітньою організацією охорони здоров'я як єдиного цілого в його фізичному, психічному, духовному та соціальному вимірі.¹²⁶

Профілактичні дії, направлені на запобігання залежностей загалом та алкогольної залежності зокрема, не повинні опиратись на заборони «не роби...», «перестань...», «не можна...», «уникай...» і ін., оскільки мають негативний вплив. Це пояснюється тим, що у молодих людей перспектива появи проблем зі здоров'ям чи соціальних проблем, пов'язаних із зловживанням алкоголю, є настільки віддаленою, що не дає мотивації до зміни поведінки. Тому головним шляхом у проведенні профілактичної роботи з алкозалежністю є

¹²⁵ Грінєвич І.І. Сутність здорового способу життя: історично-педагогічний аналіз проблеми // Наукові записки. Психологічно-педагогічні науки. – Ніжин. – 2001. - № 1. – С. 92-99.

¹²⁶ Гончарук О.Л. Формування здоров'язберезувальних компетенцій учнів через запровадження здоров'язберезувальних технологій. – Основи здоров'я. – 2019. - № 6. - С. 2-5.

переформатування дій з негативних на позитивні, які націлені на розвиток сильних сторін особи.

В профілактичних діях важлива «не боротьба з алкоголем», а «виховання в тверезості», в котрому окрім переказу знань на тему залежностей істотну роль відіграє формування правильних життєвих позицій, розвиток життєвих і соціальних навичок, допомога в побудові почуття власної вартості тощо. Мимовільно згадуються слова Матері Терези (Святої Терези Калькутської) про мир та війну: «Я ніколи не приєднаюся до руху проти війни. Покличте мене, коли з'явиться рух за мир»¹²⁷. Такого ж принципу слід дотримуватись для досягнення успіху у профілактиці алкозалежності.

3.3. Рекомендації розробки заходів з подолання алкозалежності підлітків у школі

Здійснення заходів із запобігання алкозалежності молоді неможливе без розуміння вікових особливостей підліткового віку і основних засад морального виховання. Важливо враховувати фізичний і психологічний стан підлітків.

Прагнення до пізнання всього нового, незвичайного, бажання якомога скоріше стати дорослим, наслідувати звички і способи поведінки старших, страх відстати від однолітків не повинні бути тими несприятливими ситуаціями, які часто приводять підлітків до вживання алкогольних напитків.

Також важливо враховувати ціннісні орієнтири морального виховання, яке сприяє утвердженню у підлітків принципів загальнолюдської моралі, виховання в них поваги до народних традицій та звичаїв, національних і культурних цінностей України, підготовки їх до свідомого життя.

Звертаючи увагу на виховання, варто звернутись до педагогічної творчості Василя Сухомлинського, яку пронизують ідея гуманізму, людяності та доброзичливості. Найважливішим завданням виховання педагог вважав його

¹²⁷ Цитати про війну (вислови) українською мовою. – [Електронний ресурс]: riara.com.ua. – Назва з екрана.

вплив на пробудження і розвиток у дітей кращих моральних почуттів. На його думку: «Засвоєння молодого людиною загальнолюдських норм моралі ми вважаємо дуже важливим етапом формування моральної культури особистості».¹²⁸

Оскільки виховання допомагає отримати переконання, розвиває та формує світ особистості, у даній роботі пропонується розробка кількох виховних заходів, які можуть проводитись у школі та метою яких є попередження розвитку алкогольної залежності у підлітковому віці.

Теоретичною основою профілактичної виховної роботи для персоналу школи є сучасні наукові уявлення про вплив алкоголю на організм підлітків. За визначенням Організації Об'єднаних Націй підлітковий вік – це віковий період з 10 до 19 років¹²⁹. Тому з метою профілактики алкозалежності підлітків у даній роботі пропонується включити у план виховної роботи школи «Антиалкогольну програму для підлітків».

Така програма може передбачати профілактичну діяльність за трьома напрямками: вивчення та аналіз ставлення підлітків, педагогів, батьків, представників громадських організацій, які співпрацюють із школою, до вживання алкоголю; розробка тематичного інформаційного матеріалу; проведення профілактичних заходів.

Наголос на профілактичній роботі робиться на адекватне своєчасне інформування та формування відповідальної компетентної поведінки щодо вживання алкогольних напитків, а не на впровадження методів заборони, які самі по собі малодієві.

У школах широко використовується опитування шляхом анкетування для отримання інформації про рівень обізнаності щодо алкоголю та алкогольної залежності, розробки заходів з попередження цієї згубної звички. Як приклад у цій роботі пропонуються розроблені автором цієї роботи зразки двох анкет.

¹²⁸ Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / Сухомлинський В. О. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.4. – С. 146.

¹²⁹ Підлітковий вік. – Електронний ресурс: rescentre.org.ua. – Назва з екрана.

Перша з них має назву «Моє ставлення до алкоголю» (Додаток 1). Цільовою групою є підлітки віком 10-19 років, а метою анкетування - з'ясування їх ставлення до алкоголю. Це повинно стати відповідним орієнтиром для подальшої профілактичної роботи з попередження алкозалежності. Анкета містить невелику кількість питань (сім), питання сформульовані доступно, чіткі та зрозумілі.

Друга анкета, яка має назву «Алкозалежність молодого покоління» (Додаток 2) рекомендується для опитування дорослих: педагогів, батьків, членів громадських, державних, релігійних організацій, загалом усіх представників організацій та установ, з якими співпрацює школа. Основне призначення такого анкетування – отримати соціальну інформацію з досліджуваної у даній роботі проблеми.

Анкета анонімна і пропонується у варіанті інтернет-опитування. Вона оформлена у форматі гугл-форми. Цей формат має ряд переваг, оскільки не має обмежень щодо доступності, бо працювати з додатком можна в будь-якому місці; адаптивний, бо доступний на будь-яких девайсах; зручний в аналізі, оскільки після заповнення форми інформація обробляється автоматично і можна швидко отримати готову статистику відповідей.

Аналіз отриманих результатів, який базується на особистому досвіді і знанні опитуваних, є підставою для здійснення конкретних профілактичних заходів з подолання алкозалежності. Анкета «Алкозалежність молодого покоління» доступна для перегляду за покликанням: : АЛКОЗАЛЕЖНІСТЬ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ: анкетування (google.com).

У кожному випадку алкогольної залежності спостерігаються типові особливості, хоч суть причин, через які підлітки піддаються алкогольній залежності, може відрізнятись. Звикання до алкоголю відбувається швидко і непомітно.

Молодому організму вживання алкоголю завдає непоправного збитку навіть при одноразовому прийомі дози алкоголю, незалежно від того, в якому напиту він містився – чи це горілка, чи пиво, чи джин-тонік. З метою поінформованості

підлітків варто готувати інформаційні матеріали з попередження алкозалежності, які можуть оформлятися у вигляді інформаційних плакатів, листків, повідомлень, буклетів, тощо.

Як приклад, пропонуються плакати, які ознайомлюють з негативним впливом алкоголю на організм, розкривають сутність здорового способу життя (див. Додаток 7, Додаток 8). Плакати оформлені з використанням сучасних методів кодування інформації у вигляді QR-(кюар) кодів.

Така технологія цікава, змістовна, доступна, зважаючи на той факт, що сучасні підлітки добре обізнані з новітніми інформаційними технологіями, володіють вмінням користуватися потенціалом медіапростору. До того ж такі і подібні їм інформаційні плакати можна розміщувати у різних приміщеннях (місцях) школи.

Профілактичні заходи за «Антиалкогольною програмою для підлітків» можуть передбачати проведення ряду заходів:

1. Організація волонтерського руху. З цією метою створюється волонтерська група з кількох (3-5 осіб) старшокласників, яка за певним графіком вестиме профілактичну антиалкогольну роботу з молодшими школярами.
2. Створення шкільної відеотеки, у якій накопичуватимуться фільми з профілактики шкідливих звичок, в тому числі і з вживання алкогольних напоїв.
3. Проведення тижнів здорового способу життя, під час яких влаштовувати спортивні змагання, організовувати зустрічі з відомими спортсменами, випускати буклети про здоровий спосіб життя.
4. Проведення тренінгів «Профілактика алкогольних проблем підлітків».

Метою таких тренінгів є профілактичне інформування та навчання з алкогольних питань. Основними етапами таких тренінгів є: вступна частина (включає вправи «Знайомство», «Мої очікування»); основна частина (передбачає мікролекцію «Які сліди залишає вживання алкоголю», практичне завдання:

рольова гра «Мій друг вживає алкоголь»; заключна частина (анонімна анкета оцінки тренінгу).¹³⁰

5. Створення клубів за інтересами (дозвілєва діяльність).

Стрімкий суспільний розвиток, безперечно, впливає і на розвиток соціально-педагогічної роботи загалом, а також і на культурно-дозвілєву діяльність зокрема. Відбувається переосмислення традиційних форм та методів позаурочної роботи з дітьми та підлітками, впровадження новацій.

Основним завданням залишається розвиток соціальної активності, набуття культурних вартостей, задоволення духовних потреб підлітків. Не слід ототожнювати вільний час із дозвіллям, оскільки останнє має певне смислове навантаження, емоційну забарвленість, дає можливість розвивати фізичні, творчі, інтелектуальні, духовні потреби особистості.

Дозвілєва діяльність реалізується у формах: індивідуальній, груповій, масовій. Коли підліток самостійно організовує своє дозвілля, мова йде про індивідуальну діяльність, якою можуть бути читання, заняття спортом, художньою творчістю тощо. Груповою формою організації дозвілля є заняття в гуртках за інтересами, конкурси, екскурсії, прогулянки і інші. Прикладом масових форм дозвілля є фестивалі, концерти, свята, тобто різноманітні масові заходи¹³¹.

Вартою уваги є клубна діяльність як одна із форм організації дозвілля підлітків, яка активно може використовуватися з метою реалізації інтересів та індивідуальної творчої активності особистості. Одним із перших організаторів дозвілєвих клубних об'єднань був С.Т. Шацький, який, визначаючи сутність дитячого клубу, відзначав, що клуб повинен зацікавлювати дітей, відволікати їх від вуличних товариств. Атмосфера клубу повинна створювати середовище, привабливе для молоді. Щоб цього досягнути, потрібно добре знати теперішні

¹³⁰Гридковець Л.М. Психокорекційний тренінг як засіб допомоги молоді при залежності від алкоголю, - Практична психологія та соціальна робота. – 2012. - № 2. - С. 18-24.

¹³¹ Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник: К.: Вид.центр "Академія". - 2001. – С. 362-364.

культурні запити молодих людей, вмiти швидко реагувати на них змiною технологiй i форм клубної роботи.

Традиційно базовими установами для організації клубної діяльності є заклади позашкільної освіти: центри та станції юних техніків, дитячо-юнацькі спортивні школи, будинки і палаци дитячої та юнацької творчості. Дозвіллева клубна діяльність спрямована на запобігання міжособистісних конфліктів; формування позитивних відносин між підлітками; розвиток самостійності та здатності контролювати своє життя; протистояння проблемам і вирішення їх; сприяння спілкуванню з ровесниками в школі, в сім'ї; отримання додаткової освіти для особистісного зростання.¹³²

Молодь є особливою соціальною групою. Організатори дозвілля мають враховувати, що ефективність цієї діяльності створює для молодих людей можливості самовираження і самоствердження, сприяє розвитку їх творчих, духовних, фізичних, культурних потреб, а також запобігає виникненню шкідливих звичок загалом і алкогольної залежності зокрема.

¹³² Василькова, Ю. В. Соціальна педагогіка. Курс лекцій: навч. посібник для вищ. пед. навчань, закладів / Ю. В. Василькова, Т. А. Василькова. - М.: Академія, 2003. - С. 159-215.

ВИСНОВКИ

У цій магістерській роботі ставилася мета дослідити, чим є алкоголь та якою є його дія на молодь, а також як суспільство реагує на вживання алкогольних напоїв молоддю. Здійснюється розгляд проблеми вживання алкоголю, питання виховання молодого покоління, питання профілактики алкогольної залежності молоді. Розглядається діяльність владних структур, громадських організацій та церков у подоланні алкозалежності молодого покоління.

Проблеми боротьби з алкоголізмом сьогодні в центрі уваги. Для пошуків вирішення проблеми залучені різні суспільні інституції. Передумов для серйозного просування по шляху боротьби з алкозалежністю молоді достатньо. Проте потрібні надзвичайно рішучі на всіх рівнях суспільного розвитку, які мають бути спрямовані на утвердження тверезого способу життя молодого покоління.

Інтеграція України у європейський та світовий освітній простір обумовлює формування життєспроможності особистості. Серед життєвих цінностей сучасної людини однією із найважливіших є життя у здоровому тілі і душі. Серед усіх чинників, які так чи інакше впливають на стан фізичного, психічного і духовного здоров'я населення й, зокрема молоді, найважливішою є поведінка. Найважчі хвороби в сучасних розвинутих країнах пов'язані з індивідуальними звичками, які часто називають способом життя. Поведінка людини дуже важлива для здоров'я, впливає на нього безпосередньо, через спосіб життя, або опосередковано – через економічні чи соціально-економічні умови, і є основною детермінантою здоров'я.

Соціально-економічні перетворення в Україні, глобальна екологічна криза актуалізували проблему збереження фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я молодого покоління. Підвалини доброго здоров'я і якісної освіти закладаються в дитинстві і молодості. Дуже часто у покоління, що підрастає, формуються шкідливі звички, які катастрофічно впливають на

подальше особисте життя, соціальний та економічний стан суспільства, моральне та фізичне здоров'я цілої нації. До таких звичок належить вживання алкоголю.

Алкоголізм визнаний у цілому світі як хвороба, яка вражає людину і фізично, і духовно. Згубний вплив алкоголю щорічно забирає тисячі життів. Тим самим нищить долі багатьох людей та показує як деградує суспільство в цілому світі.

Через вплив алкоголю на людину, на її розум та свідомість, у світі багато злочинів, через що людина як створіння Боже, втрачає свою подобу. Алкоголізм людину невільник, який втрачає сенс щасливого майбутнього життя та програмує лише на чергову дозу тої чи іншої речовини. Особливий вплив має алкоголь на організм молодої людини. Молодіжний алкоголізм є серйозною проблемою, від якої страждають багато країн, незалежно від рівня життя в цих державах. Це захворювання викликає тривогу у суспільстві.

Причин вживання алкоголю у теперішній час є досить багато. Небезпеці алкоголізму найбільше піддаються молоді люди, які у своїй віковій категорії є ще недостатньо психічно зрілими індивідуумами. Для них вживання спиртних напоїв часто є показником зрілості, самостійності, мужності. Також не слід недооцінювати в розвиткові алкогольної залежності молоді і впливу найближчого, безпосереднього оточення (батьків, друзів). Сприяють алкоголізації й інші фізіологічні, соціальні фактори, індивідуальні особливості. Також сприяє розвитку алкоголізму молоді недостатня освітня робота, незадовільна протиалкогольна робота, поблажливе ставлення до алкоголізму значної частини населення, недостатньо ефективні дії владних структур, невисокий рівень охоплення молодих людей активною дозвіллевою діяльністю.

Вживання алкогольних напоїв у молодому віці зупиняє, гальмує вияви особистості підлітка, що в майбутньому не компенсується. Алкоголізм у підлітковому віці призводить до глибокого зниження інтелекту, ослаблення моральних засад. Щодо зовнішніх рис поведінки, то для них характерні

безцеремонність, розв'язність, хвастощі, а в умовах суворого контролю вони змінюються на пригніченість та безпорадність.

Безперечно, великий вплив має середовище в якому зростає та, чи інша молода людина, яке ставлення є до алкоголю у ньому. Батьки, виховуючи свої дітей в розумінні, що алкоголь це добре, що нічого поганого в тому нема, а в гіршому випадку ще й дозволяють їм випивати, прокладають легкий шлях до прогресуючої хвороби. Тому сказати, що є лише якийсь один привід до виникнення цих залежностей в тої чи іншої особи, не можна. Це сукупність багатьох життєвих ситуацій, які залишають відбиток на людській свідомості та сприйнятті. Вплив алкоголю на молоду людину як особу, є згубним та нищівним. Це є наслідком впливу хімічних речовин, які входять до складу алкогольних напоїв. В людському організмі нема органу, який би не зазнав згубної дії від алкоголю.

Проблема алкоголізму бере свій початок від часів винайдення алкоголю. Починаючи з VI-VII ст. до н. е., після виділення алкоголю з харчових продуктів, виготовлення спиртних напоїв поширилось по всьому світу і процес все набирив обертів. Розпочався процес алкоголізації. В етносі кожного народу формувалися алкогольні звичаї, рецепти приготування алкогольних напоїв. Алкоголізація широко поширилась у світі і перед людством постала проблема боротьби із зловживанням алкоголю.

Господь створив людину вільною. Але дуже часто вона несвідомо заковує себе в кайдани залежності, тим самим позбавляючи себе повноцінного та щасливого життя. Залежність впливає на людину в фізичному, психічному та духовному станах, особливо коли вона молода. Найважливішим станом, на який потрібно звертати увагу в проведенні профілактичних заходів із запобігання вживання молодими людьми алкогольних напоїв є їх духовний світ.

В Українській Греко-Католицькій Церкві душпастирський провід молоді дає змогу доносити інформацію, а також робити так звану профілактику, щоб не допустити розповсюдження алкогольної залежності. Дуже важливо вживати

сучасних профілактичних заходів, спрямованих на недопущення розвитку алкозалежності.

Детальне роз'яснення згубного впливу спиртного має бути на рівні сім'ї, школи, інших освітніх закладі, на рівні держави. Ефективне запобігання молодіжному алкоголізму реалізується за допомогою знаходження для молодих людей альтернативних захопливих занять, які перешкоджатимуть формуванню шкідливої звички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Друковані видання

1. Закон України «Про рекламу». – Відомості Верховної Ради. – 1996. - № 39. – С. 181
2. Алексєєва В. Алкоголізація та наркоманія підлітків очима психолога та психіатра-нарколога / Валентина Алексєєва // Соціальний педагог. – 2009. -№ 7 (31). – С. 24-28.
3. Аріза-Карденал, С., Небот-Аделл, М. Фактори, пов'язані з проблемним вживанням алкоголю у школярів. Й. Адолеск. Здоров'я. 2000. 27(6 грудня). С. 425-433
4. Бакалюк О., Олійник Н. Молодь і психоактивні речовини: фактори ризику і захисту. – Психологія і суспільство. – 2011. - № 3. – С. 72 – 83.
5. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі [Текст]: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько — К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 208.
6. Бех І.Д. Цінності як ядро особистості / І.Д.Бех // Цінності освіти і виховання : науково-методичний збірник / за заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 8–11.
7. Богуш А.М. Дефініції "духовність" і "моральність" в аспекті національного виховання в Україні / А.М. Богуш // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : збірник наукових праць. – К., 2000. – Кн.1. – С.18–23.
8. Болтівець С.І. Соціально-педагогічні причини поширення пияцтва серед молоді // Практична психологія та соціальна робота / С.І. Болтівець, Н. А.Фоліменко. – 2004. – №10. – С.4-6
9. Боровець З. КУРИТИ – не КУРИТИ...НЕ все одно. – Львів: Свічадо. – 2008. – С. 40.
10. Братусь Б. С. Психология, клиника и профилактика раннего алкоголизма / Б. С.Братусь, П. И.Сидоров. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С. 34.

11. Василькова, Ю. В. Соціальна педагогіка. Курс лекцій: навч. посібник для вищ. пед. навчань, закладів / Ю. В. Василькова, Т. А. Василькова. - М.: Академія, 2003. – С. 159-215.
12. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Ред. газ. «Полтавський вісник». – 1994. – С. 173-190.
13. Вишневський О.І. Український національний характер та сучасний ідеал виховання української молоді / О.І. Вишневський // Проблеми українського національного виховання: збірник наукових праць / За ред. Надії Скотної та Марії Чепіль. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 85 – 94.
14. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник: К.: Вид.центр "Академія". - 2001. – С. 362-364.
15. Воронович Б.М. Алкоголізм: природа, лікування, відновлення (Алкоголь Vadetekum) / Пер. з польської мови. М.: Інформ-12. – 1999. – С. 192.
16. Воронович Б.Т. Наркоманія. Генезис, терапія, відновлення. – Познань-Варшава. – 2009. – С. 60
17. Вудруф Рой К. Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями, Львів: Свічадо 2019. – С. 5.
18. Герасименко Л. В. Вплив алкоголю на здоров'я та життя людини / Л. В. Герасименко // Основи здоров'я. - 2013. - № 11. – С. 10-14.
19. Герасименко Л.В. Вплив алкоголю на здоров'я та життя людини // Основи здоров'я. – 2013. № 11. – С. 10-14.
20. Гончарук О.Л. Формування здоров'язберезувальних компетенцій учнів через запровадження здоров'язберезувальних технологій. – Основи здоров'я. – 2019. -№ 6. – С. 2-5.
21. Гріневич І.І. Сутність здорового способу життя: історично-педагогічний аналіз проблеми // Наукові записки. Психологічно-педагогічні науки. – Ніжин. – 2001. - № 1. – С. 92-99.
22. Гридковець Л.М. Психокорекційний тренінг як засіб допомоги молоді при залежності від алкоголю, - Практична психологія та соціальна роота. – 2012. - № 2. – С. 18-24.

23. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С.Г. – 2017. – С. 16-26.
24. Звіт з діяльності Головної Ради Українського Протиалькогольного Товариства Відродження за час від 14. березня 1932 до 25. березня 1933 // Відродження. – 1933. – Ч.3. – С.33 – 40.
25. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді: моногр. / О.М. Балакірєва, Н.О. Рингач, Р.Я. Левін та ін. / Наук. ред. О.М. Балакірєва. – К.: Укр. Ін-т соц. Дослідж. Ім. О. Яременка. – 2007. – С. 69-73.
26. Зільман С.П., Зільман В.П., Шевченко С.М. Гігієнічне виховання учнів: Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк. – 1988. – С. 106-109.
27. Кот Т.Ю. Шкідливий вплив алкоголю на організм людини // Хімія: наук.-метод. журн. – 2013. - № 10. – С. 8-12.
28. Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Психогієна: Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – ХХІ. - 2006. – С. 154-163.
29. Кузьмінський А.І. Педагогіка : навчальний посібник / А.І.Кузьмінський. – К. : Знання, 2007. – С. 447.
30. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : За результатами дослідження 2015 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірєва (кер. авт. кол.), Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова, О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков, С. В. Сидяк, Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2015. – С.5.
31. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О.М. Балакірєва (кер. авт. кол.), Д.М. Павлова, Н-М.К. Нгуєн, О.Г. Левцун, Н.П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О.В. Флярковська. – К. : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. – С. 30.

32. Левківська О.П. Психологічні засади формування у підлітків здорового способу життя // Психологічні стратегії в освітньому просторі: Зб. наук. праць. – К.: Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів імені Бориса Грінченка. – 2000. – С 24-27.
33. Лисюк І.В. Алкоголізм у підлітків як важлива медико-соціальна проблема. - Медсестринство. - 2016. - № 3. – С. 26-28.
34. Лисюк І.В. Соціологічне дослідження обізнаності молоді Конотопського району з проблемами поширення підліткового алкоголізму. – Медсестринство - 2017. - № 1. – С. 57.
35. Лисюк І.В. Соціологічне дослідження обізнаності молоді Конотопського району з проблемами поширення підліткового алкоголізму. – Медсестринство - 2017. - № 1.
36. Макарова, Ю. А. Профілактика алкоголізму у молоді. Алея науки. 2017. № 9. – С. 726-729.
37. Максимова Н. Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії. – К. – 2006. – С. 43-55.
38. Максимова Н.Ю. Схильність до алкоголізму та наркоманії і методи виявлення її у підлітків // Психологія: Науково-методичний збірник. – К.: Освіта. – 1993. – Вип. 41. – С.60-69.
39. Мельник Л. Шкідливість вживання алкоголю: бесіда шкіл. психолога з учнями сер. кл. / Л. Мельник // Здоров'я та фіз. культура. - 2007. - № 6.
40. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. Документи і матеріали, 1899-1917 / упорядкували Юрій Аввакумов і Оксана Гайова. Книга 1. – Львів: Вид-во УКУ. - 2004. – С. 147-180.
41. Павелків Р. В. П 12 Вікова психологія: підручник / Р.В.Павелків.- Вид. 2-е, стер. - К.: Кондор, 2015. – С. 469.
42. Пістун І.П. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга. – 1999. – С. 95-100.
43. Психологічне благополуччя особистості в процесах соціальної взаємодії: Монографія. – Л.: В-во Львівської політехніки. – 2018. – С. 117-120.
44. Психологія суїциду: Посібник / За ред. В.П. Москальця – К.: Академвидав. – 2004. – С. 200-209.

45. Релігійна освіта і виховання в Україні // Віра і культура. – 2005. - № 29. – С. 8-10.
46. Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О.М. Балакірєва (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, Ю.П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К.: ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011. – С. 4.
47. Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О.М. Балакірєва (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, Ю.П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К.: ТОВ ВПК «Обнова», 2011. – С. 54.
48. Рудишин С. Негативний вплив на обмін речовин алкоголю, тютюну та наркотичних речовин / С. Рудишин // Біологія і хімія в рідній школі. – 2021. - № 4. – С. 36-37.
49. Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у XIX – 30-х роках XX ст. / Б. Савчук. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 248.
50. Садовий В. Антиалкогольні братства, товариства і гуртки та їх роль у боротьбі з пияцтвом на Галичині в XIX - першій половині XX ст. / В. Садовий. – Дрогобич: ПП «Швидкодрук», 2010. .– С. 88.
51. Сливка Л. В. Питання антиалкогольного виховання дітей і молоді у діяльності українських громадських товариств Західної України (1919-1939 рр.) / Л. В.Сливка // Педагогічний альманах. – 2010. – № 5.
52. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й. Капської. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 352.
53. Сприяння здоровому способу життя школярів: Навчальний посібник // П. Гусак, О. Кука та ін. – Львів: В-во «Колесо». – 2011, – С. 53 – 59.
54. Станек Е. Справа твоєї совісті. Книга про Десять Заповідей і моральне здоров'я. – К. – 2008. – С. 17.
55. Стасів Я.В. Рух тверезості у Східній Галичині в середині XIX — першій третині XX ст. - Проблеми історії України XIX — поч. XX ст. - 2013. - Випуск 22. – С. 154.

56. Статут українського протиалкогольного товариства «Відродження». – Львів, 1929. – С. 30.
57. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / Сухомлинський В. О. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.4. – С. 640.
58. Терешкевич Г.Т. Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом // Здоровий спосіб життя: Зб. наук. ст. / Ред. – доп. Ю.М. Панишко. – Л.: 2008. – Вип. 28. – С. 47-51.
59. Фармакологія: Підручник / за ред. І.С. Чекмана. – К.: Вища шк.. – 2001. – С. 133.
60. Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник / М.М. Фіцула. – К., 2005. – С. 560.
61. Формування тверезого способу життя в сім'ї та суспільстві: матеріали IV наук.-практ. конф., 4–5 листопада 2017 р., Київ / Ред. І.В. Данилюк. — Київ, 2017. .– С. 160.
62. Химка І.-П. Греко-католицька церква і національне відродження в Галичині / І.-П. Химка // Ковчег: зб. статей з церковної історії. 1993. Ч. 1.– С. 73- 97.
63. Чайковський М. Алкоголізм і школа / Михайло Чайковський. – Рогатин, 1929. .– С. 16.
64. Шевченко С. Шкідливі звички шкільної молоді (до проблеми оздоровлення нації). – Рідн. шк. – 2000. – № 2.– С.19.
65. Юзвак Ж.М. Духовність: психологічні аспекти // Українська психологія: сучасний потенціал. – К., 1996. – Т. 3. – С. 376-378.
66. Яцишин У. Внесок Української греко-католицької церкви у виховання патріотичного світогляду Галицької молоді / У. Яцишин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Збірник наукових праць НУ “Львівська політехніка”. – Випуск 21, 2009. – С. 185–195.

2. Електронні джерела

1. Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального». – [Електронний ресурс]: LIGA:ZAKON (ligazakon.net). – Назва з екрана.
2. Закон України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» від 12.03.2021 № 94/2021. – [Електронний ресурс]:rada.gov.ua. – Назва з екрана.
3. Стаття 32 Закону України Основи законодавства України про охорону здоров'я. Сприяння здоровому способу життя населення. - [Електронний ресурс].- Режим доступу:
https://urst.com.ua/osnovy_zakonodavstva_ukrainy_pro_okhoronu_zdorovia/st-32
4. Академія Української Молоді - Комісія у справах мирян УГКЦ. - [Електронний ресурс]: laityugcc.org.ua. – Назва з екрана.
5. Алкоголізм як медико-соціальна проблема. - [Електронний ресурс]: ni.biz.ua. - Назва з екрана.
6. Алкоголь і підлітки. Що варто знати | Нова українська школа [Електронний ресурс]: nus.org.ua. - Назва з екрана.
7. «Алкоголь – це отрута...» Глава УГКЦ назвав причини і наслідки алкоголізму [Електронний ресурс] // Ефір інтерактивної програми «ВІДКРИТА ЦЕРКВА» на «Живому ТБ». – [Електронний ресурс]: Режим доступу:
http://news.ugcc.ua/articles/alkogol__tse_otruta__glava_ugkts_nazvav_prichin_i_%D1%96_nasl%D1%96dki_alkogol%D1%96zmu_79421.html. – Назва з екрана.
8. Антиалкогольна діяльність ОУН та УПА. "Українська молоде! Ворог штовхає нас до п'янства, бо хоче зробити з нас безвольних слухняних рабів. Україна вимагає від нас перестати пити горілку, бо хоче, щоб ми були здорові і служили своєму народу. Зробімо так, як вимагає від нас Україна. Зірвемо з п'ятиками!" . [Електронний ресурс]. – Історична правда. – 9 січня 2020 р. - Режим доступу:
<https://www.istpravda.com.ua/articles/5e16ee0f377ef/>. – Назва з екрана.

9. Балакірєва О.М., Бондар Т.В., Павлова Д.М. Динаміка поширення куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед молоді, яка навчається. – Український соціум. - 2016. - № 4(59). - [Електронний ресурс]:ukr-socium.org.ua. – Назва з екрана.
10. Блаженніший Любомир: Коли молоді люди разом, то отримують внутрішню духовну силу – ДивенСвіт. – [Електронний ресурс]: divensvit.org. – Назва з екрана.
11. Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями | Відкрита Церква | Відео | Живе телебачення. – [Електронний ресурс]: ugcc.org.ua. – Назва з екрана.
12. Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями | Відкрита Церква – [Електронний ресурс]: YouTube. – Назва з екрана.
13. Бондар В. Алкоголізм // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (24.09.2021) Фармацевтична енциклопедія > Терміни по Алфавіту > АЛКОГОЛІЗМ
14. ВООЗ: алкоголь убиває 2,5 млн. людей щорічно. - [Електронний ресурс]: УНІАН (unian.ua). – Назва з екрана.
15. ВООЗ // [Електронний ресурс]: Алкоголь (who.int): Назва з екрана.
16. 3,3 мільйони осіб кожного року гинуть від вживання алкоголю - ВООЗ | Українська правда _Життя (pravda.com.ua)
17. В УГКЦ діє «гаряча лінія» для протидії залежності від алкоголю, наркотиків та азартних ігор – РІСУ. – [Електронний ресурс]: risu.ua. – Назва з екрана.
18. Глава УГКЦ у 195-й день війни: «Алкоголізм, наркоманія під час війни показують усю свою руйнівну силу. Люди звірюють» | Матеріали | Українська Греко-Католицька Церква. – [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.
19. “12 кроків звільнення” | Патріарша катехитична комісія. – [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.
20. Декрет об’єднання Комісій душпастирства тверезості та у справах душпастирства охорони здоров’я у Комісію УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров’я | Офіційні документи УГКЦ6 електронний ресурс: ugcc.ua: Назва з екрана.

21. Досвід Ісландії: як в країні підлітків відучили пити і курити | Саморозвиток Інфо (samorozvytok.info)
22. До річниці Пласту: які виклики стоять перед молоддю та що може змінити організація | Українська правда _Життя (pravda.com.ua)
23. Ісландія знає, як зупинити підліткову наркоманію, але решта світу не слухає | Мозаїка (mosaicsscience.com)
24. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я // Комісія УГКЦ (11.11.2021). – [Електронний ресурс]: zdorovia.ugcc.org.ua. – Назва з екрана.
25. Комісія УГКЦ у справах молоді. - [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.
26. Людина як особистість – відображення Бога. - [Електронний ресурс]: slovovchitelyu.org. – Християнський духовно-просвітницький часопис «Слово вчителю». – Назва з екрана.
27. Молодіжні зустрічі відбуваються у деканатах Львівської Архиепархії УГКЦ - Духовна Велич Львова. - [Електронний ресурс]: velychlviv.com. – Назва з екрана.
28. Молодь задля молоді. А хто, як не вони? | ДивенСвіт. – [Електронний ресурс]: dyvensvit.org. – Назва з екрана..
29. Національний інститут з питань зловживання алкоголем і алкоголізму, заснований у США у 1970 році, який займається дослідженнями з практики зловживання алкоголем і лікування алкоголізму: NIAAA: Advancing Alcohol Research for 40 Years. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism // [Електронний ресурс]: pubs.niaaa.nih.gov (29.09.2021). - Назва з екрана.
30. Підлітковий вік [Електронний ресурс]: rescentre.org.ua. – Назва з екрана.
31. Пласт - Національна скаутська організація України. – [Електронний ресурс]: plast.org.ua. – Назва з екрана.
32. Положення про Комісію душпастирства тверезості УГКЦ | Офіційні документи УГКЦ. - [Електронний ресурс]: ugcc.ua. – Назва з екрана.

33. Роль греко-католицького духовенства в боротьбі за тверезість – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.laityugcc.org.ua/mirjani-v-cerkvi/articles/rol-greko-katolickogo-duhovenstva-v-borotbi-za-tverezist.html>. – Назва з екрана.
34. Роль греко-католицького духовенства в боротьбі за тверезість | Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я. – [Електронний ресурс]: ugcc.org.ua. – Назва з екрана.
35. Свято небайдужості у Соколівці, або IV Акція прибирання території костелу Св. Трійці. – [Електронний ресурс]: rkc.lviv.ua. – Назва з екрана.
36. Статті Archives - Антинаркотичний Молодіжний Союз. [Електронний ресурс]: newgenesis.com.ua. – Назва з екрана.
37. Цитати про війну (вислови) українською мовою. – [Електронний ресурс]: riaga.com.ua. – Назва з екрана.

Додаток 1. Анкета «Моє ставлення до алкоголю»

Любий друже!

Просимо тебе взяти участь в анкетуванні з метою з'ясування ставлення до алкоголю. Просимо дати лише одну, абсолютно відверту, відповідь на кожне питання та обвести її кружечком. Результати дослідження будуть використані з науковою метою. Дякуємо.

Клас _____ Стать _____ (чол.) (жін.) (необхідне підкреслити)

1. Чому молоді люди вживають алкогольні напитки?

- а) через солідарність з компанією
- б) задля розваги
- в) не знають про шкідливі наслідки вживання алкоголю
- г) з помсти батькам
- д) для ствердження власного «я»
- е) прагнуть бути дорослими

2. Як часто молоді люди вживають алкогольні напитки?

- а) не вживають
- б) інколи
- в) 1-2 рази на тиждень
- г) щоденно

3. Наскільки важко чи легко молодій людині «дістати» алкогольні напитки у Львові?

- а) важко
- б) доступно
- в) легко

4. Твоє ставлення до вживання алкогольних напитоків:

- а) ніколи не вживав (-ла) і не думаю вживати
- б) негативне ставлення
- в) зрідка вживаю і не бачу в цьому нічого поганого

5. Як ти ставишся до підлітків, які вживають алкогольні напитки?

- а) вважаю, що це їх особиста справа

- б) з розумінням
- в) негативне
- г) з побоюванням

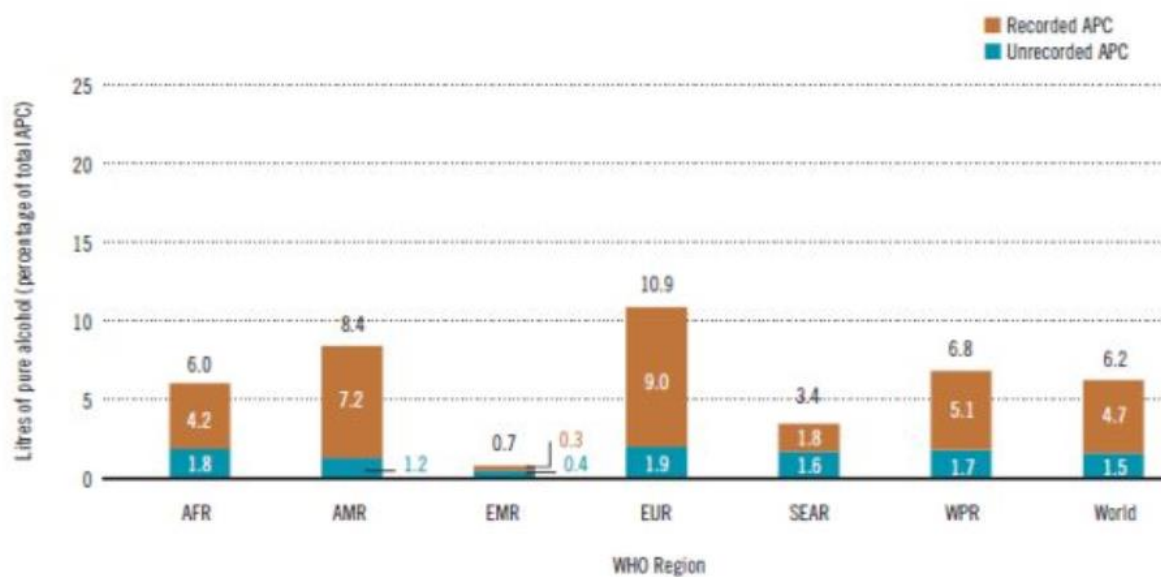
6. Чи ти отримуєш у школі інформацію про шкідливість вживання алкоголю?

- а) достатньо
- б) дуже мало
- в) не отримую

7. На твою думку, хто має найбільший вплив на молодь щодо вживання алкоголю?

- а) батьки і найближчі родичі
- б) вчителі
- в) друзі
- г) лікарі
- д) інформація з Інтернету
- е) священники
- є) уроки «Основи здоров'я»

Додаток 2.

"Українська правда. Життя"

Додаток 3.

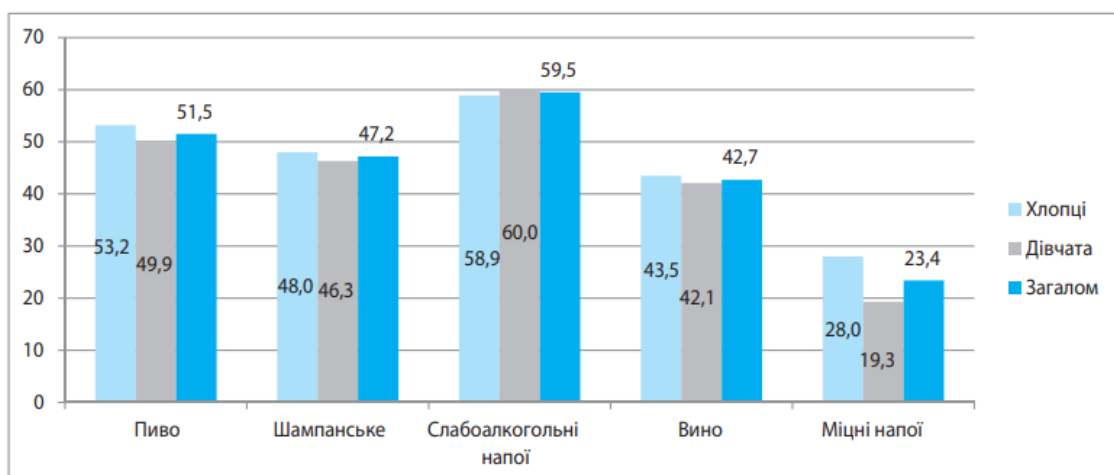

Рис. 2.1. Частка молоді, яка вказала на доступність алкогольних напоїв (сума відповідей «дуже легко» та «скоріше легко»), за віком і статтю, %

Додаток 4.

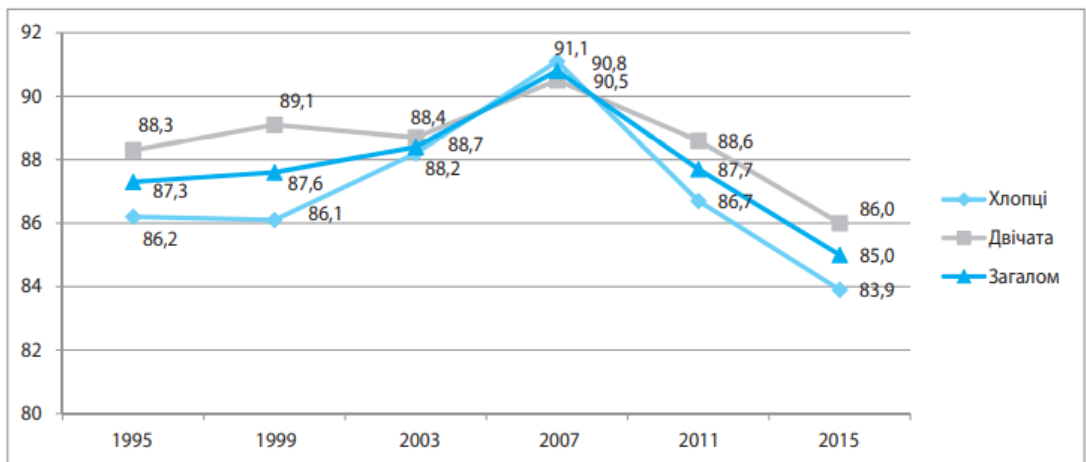

Рис. 2.5. Частка молодих людей, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз у житті, віком і статтю, %

Додаток 5.

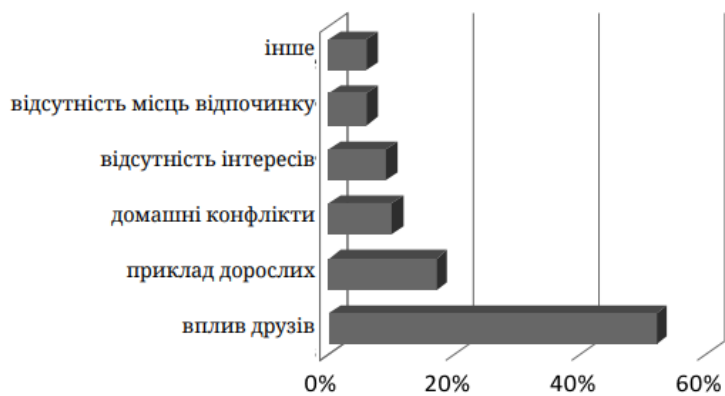
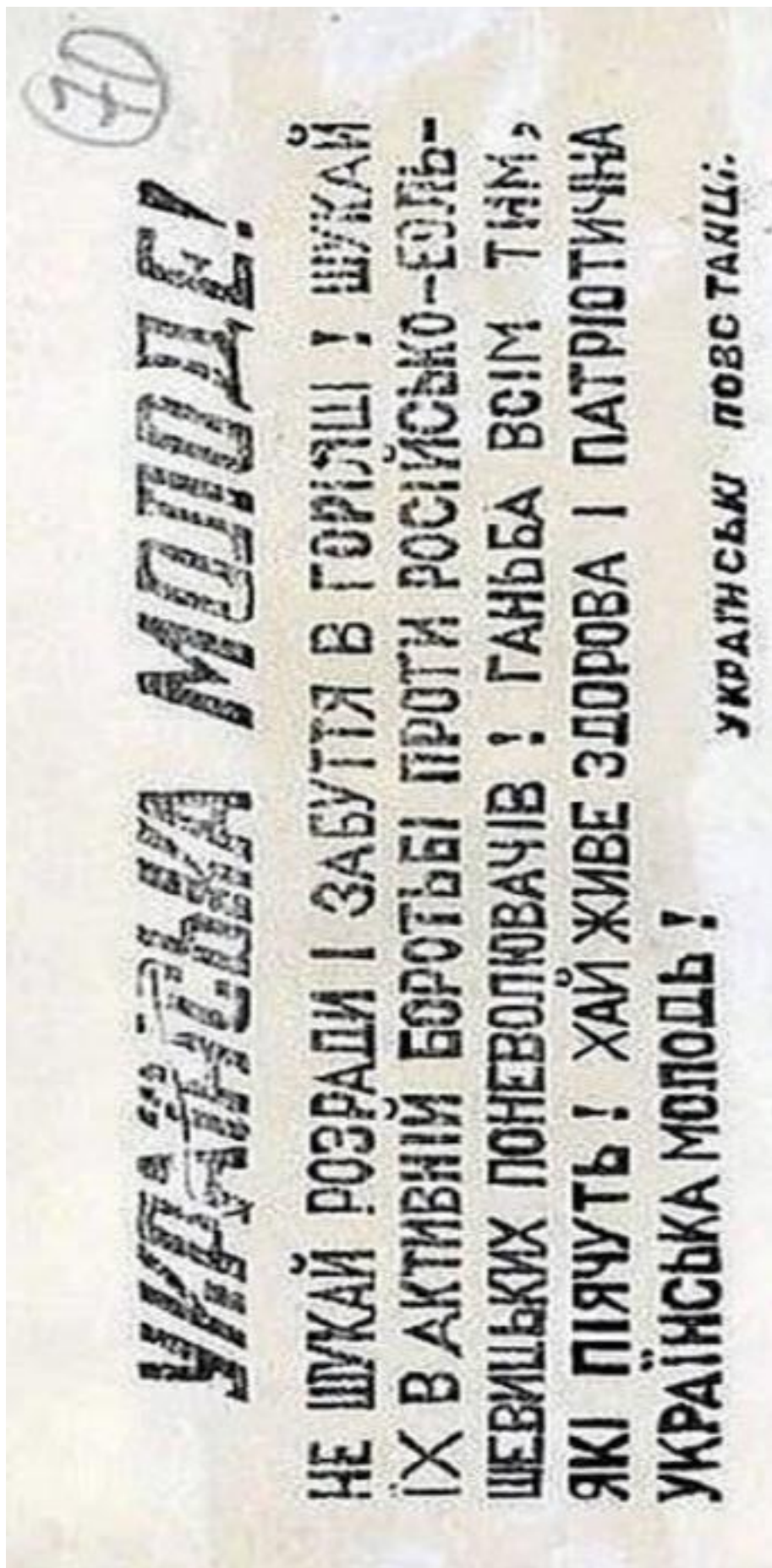

Рис. 4. Причини алкоголізму серед молоді.

ПРО НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ АЛКОГОЛЮ НА ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

<https://cutt.ly/ZX57i4a>

<https://cutt.ly/MCKw7XS>

Порушення пам'яті, труднощі із зосередженням, порушення зору
Азаксія (дегенерація центральної нервової системи)
Хронічна втома
Панкреатит

Захворання печінки (цироз)
Розширення серцево-судинних захворювань
Хронічний гастрит
Ризик стравоходу

**СТУПЕНІ АЛКОГОЛЬНОГО
СП'ЯНИННЯ**

**МУЛЬТІФІЛЬМ. НЕГАТИВНИЙ
ВПЛИВ АЛКОГОЛЮ НА
ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

<https://cutt.ly/qCkeDdt>

Ступінь алкогольного сп'яніння

- **Легкий**
 - Піднятий настрій
 - Примиттєві мисленні
 - Фізіологічні зміни
 - Діє довший час
- **Середній**
 - Емоційна нестійкість
 - Несвідомі вчинки
 - Втрата почуття сорому
 - Фізіологічні зміни
 - Перехід у сплячий стан
- **Тяжкий**
 - Темний фізичний стан
 - Блювота
 - Довільне сечовипускання та дефекація
 - Висунутисть мови
 - Холодний стан
 - Амнезія

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ –

це спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я

ТІКА ЗРОБИТИ І ВЕРЗЮСІТИ

<https://cutt.ly/cX5inf>

ЖИТТЯ БЕЗ АЛКОГОЛЮ

ВИХОВНА ГОДИНА:

«Вибір є завжди у кожного з нас. Життя без алкоголю, наркотиків та тютюну»

<https://cutt.ly/cyM1Jp>

Що впливає на здоров'я?

«Здоров'я – це нічого, але все без здоров'я – ніщо».

Такий афоризм дійшов до нас іще з давніх часів, і він не потребує коментарів.

Вислови видатних людей про здоровий спосіб ЖИТТЯ

<https://cutt.ly/hCy237E>

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ –

ШЛЯХ ДО ЗДОРОВ'Я

<https://cutt.ly/6Cy47MK>